

SVEIKATOS SODO VILNIAUS NUORAŠAS: KODIKOLOGINIS TYRIMAS

Rima Cicėnienė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Knygotyros, mediotyros ir leidybos tyrimų katedra
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius, Lietuva
El. paštas rima.ciceniene@mab.lt

Santrauka. *Straipsnis skirtas kultūrinių LDK ir Maskvos Rusijos ryšių istorijai, ją liudijantiems artefaktams. Tyrimo objektu tapo Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje saugomo Sveikatos sodo (taip straipsnyje vadinamas Gart der Gesundheit (1492) vertimas į rusų kalbą) Vilniaus nuorašas (LMAVB RS F22–25). Straipsniu siekiama pateikti patikslintą objekto kodikologinį aprašą, identifikuojant Vilniaus nuorašo ypatybes bei sąsajas su LDK kultūra. Tikslo siekiama pasitelkus kodikologinį, lyginamąjį bei tekstologinį metodus, sudarant detalių egzemplioriaus kodikologinį aprašą, analizuojant kodekso architektoniką bei vidines struktūras, identifikuojant Sveikatos sodo Vilniaus, Floro, Uvarovo bei Šelonino nuorašų skirtumus ar panašumus. Remiantis gautais duomenimis tikslinamos kodekso sudarymo aplinkybės. Atlikus tyrimą, nustatytos šios kodekso ypatybės. XVII–XVIII a. sandūroje Maskvoje sukurtas didelės apimties kodeksas nėra vienaalytis objektas. Jis yra sudarytas iš dviejų skirtingų redakcijų dalių: rodyklės yra artimesnės Uvarovo nuorašui, o pagrindinis tekstas – Charkovo / Floro nuorašui. Antroji ypatybė – kruopštus nuorašo parengimas. Kodeksas rengtas kaip pavyzdinė senoji rankraštinė knyga, gausiai iliustruotas. Puošybai naudoti spalvoti pigmentai, liko auksavimo pėdsakai. Kodekso bloko kraštai buvo dažyti ir puošti ornamentiniais įspaudais. Tai leidžia svarstyti apie*

Received: 2021 07 30. **Accepted:** 2021 10 01

Copyright © 2021 Rima Cicėnienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

aukštą kodekso užsakovo socialinį statusą. Trečioji ypatybė – Vilniaus nuorašo teksto išsamumas. Jį sudaro išsamiausias rodyklių blokas, pagrindinis tekstas buvo papildytas naujais objektais, praturtintas naujais vaizdais, tekste net 237 vaistinių medžiagų ir 38 mineralų pavadinimai rusų kalba. Ankstesniuose nuorašuose buvusios pastabos, papildymai tapo integralia Vilniaus nuorašo tekstų dalimi. Nustatytos ypatybės, sutampantys formalūs požymiai ir teksto organizavimo schema, vienoda iliustravimo maniera skatino ieškoti vietos, kur visus minimus – Floro, Uvarovo, Šelonino – nuorašus, taip pat ir kitus senesnius spaudinius ar jų vertimus galėjo matyti Vilniaus nuorašo kūrėjai. Manytina, kad tokia vieta galėjo būti Vaistinių tarnyba. Tekste aptinkami polonizmai, vertimams panaudoti to meto Rusioje funkcionavę ATR autorių kūriniai skatina atidžiau pažvelgti į atliktus vertimus, ieškoti darbuose dalyvavusių ATR piliečių. Atliktas tyrimas patikslina turimas žinias apie Vilniuje saugomą nuorašą. Tikimasi, kad sukaupta informacija padės knygos istorikams tikslinti kodekso kilmę, gamybos aplinką, taip pat vietą Gart der Gesundheit vertimų ir nuorašų eilėje; sudarys galimybę identifikuoti kitus saugomus fragmentus. Straipsnis papildytas sudaryta Sveikatos sodo Vilniaus nuorašo struktūros ir turinio lyginamąja lentele bei kodekso bloko dekoru paveikslu.

Reikšminiai žodžiai: *ilustruota rankraštinė knyga, Gart der Gesundheit (1492), Sveikatos sodas, vaistažolių knyga, Vaistinių tarnyba, Maskva, mokslo istorija, LMAVB, Nicolaus Bülow, Sergejus Šeloninas, kultūriniai ryšiai.*

A Vilnius Transcript of the Health Garden: A Codicological Study

Abstract. *This article is devoted to the history of cultural relations between the Grand Duchy of Lithuania and Moscovian Rus' as well as the artifacts that testify to it. The object of the research is a Vilnius transcript of the Health Garden (a translation of Gart der Gesundheit (1492) into Russian) kept in the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences (LMAVB RS F22–25). The aim of the article is to present a revised codicological description of the object, identifying the features of the Vilnius transcript and its links with the culture of the Grand Duchy of Lithuania. This aim is achieved by using codicological, comparative and textual methods, compiling a detailed codicological description of the copy, analyzing the architecture and internal structures of the code, and identifying differences or similarities between the Vilnius, Flor, Uvarov, and*

Shelonin copies of the Health Garden. Based on the gathered data, the circumstances of compiling the code are clarified. The study identified the following features of the Code. The large-scale codex, created in Moscow between the 17th and 18th centuries, is not a homogeneous object. It consists of two different editions: the index is closer to the Uvarov transcript and the main text to the Kharkov / Flor transcript. The second feature is careful preparation of the transcript. The codex was drafted as an exemplary edition of an old manuscript and is richly illustrated. Colored pigments were used for decoration, leaving traces of gilding. The edges of the Codex block were painted and decorated in ornamental prints. This allows us to consider the high social status of the client of the code. The third feature is the completeness of the text of the Vilnius copy. It consists of the most comprehensive block of indexes; the main text has been supplemented with new objects, enriched with new images; the text contains as many as 237 names of medicinal substances and 38 minerals in Russian. The remarks and additions contained in the previous transcripts became an integral part of the texts of the Vilnius transcript. The identified features, overlapping formal features, and organization scheme of the text, as well as the same manner of illustration, gave reason to search for a place where all the mentioned copies – Flor, Uvarov, Shelonin – as well as other old prints or their translations could have been seen by the creators of the Vilnius transcript. It is believed that such a place could have been the The Apothecary Chancery. Some Polonisms are found in the text; the works of authors from the Polish-Lithuanian Commonwealth were used in the Rus' at that time and thus encourage a closer look at the translations and the search for citizens from the Polish-Lithuanian Commonwealth who could have participated in the works. The research clarifies the available knowledge about the transcript kept in Vilnius. The information gathered is expected to help book historians clarify the origin of the codex, its production environment, and its place in the Gart der Gesundheit's line of translations and transcripts; this paper will make it possible to identify other stored fragments. The article is supplemented with a comparative table of the structure and content of the Vilnius transcript of the Health Garden and a decor picture of the code block.

Keywords: *illustrated manuscript book, Gart der Gesundheit (1492), Health Garden, Herbal Book, The Apothecary Chancery, Moscow, history of science, LMAVB, Nicolaus Bülow, Sergei Shelonin, cultural relations.*

ĮVADAS

Tiriant kultūrinius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) ryšius, svarbus yra kiekvienas juos liudijantis artefaktas. Vienu tokiu objektu tapo Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau – LMAVB) Rankraščių skyriuje saugoma rankraštinė iliustruota vaistinių medžiagų enciklopedija, kataloguose įvardyta *Лечебник*, XVII c. (LMAVB RS F22–25). Ilgus metus rusų kalba kirilika surašytas kodeksas domino tik bibliotekos lankytojus: sklaidos procesuose tai buvo puikus knygos raidos istoriją liudijantis pavyzdys, gausiai puoštas įdomiomis augalų iliustracijomis. Mokslo istorijoje šios vaistinių medžiagų, dažniausiai augalų ir mineralų, enciklopedijos aptariamoms nuo XIX a., vadintoms *Доброхотный вертоград*, *Лечебник*, *Травник*¹. Šie knygų pavadinimai į lietuvių kalbą dažniausiai verčiami *Vaistažolių knyga*². Straipsnyje vietoj senojo kodekso įvardijimo *Лечебник* buvo pasirinktas dar kitas vertimo į lietuvių kalbą variantas – *Sveikatos sodas*. Jis esmingiau atspindi užfiksuotą turinio visumą, apimančią abi pateiktos medicininės informacijos rūšis: tiek atskirų vaistinių medžiagų aprašymus (*Травник*), tiek ligų gydymo būdus (*Лечебник*).

Mokslininkų dėmesį Vilniuje saugomas *Sveikatos sodo* kodeksas patraukė po to, kai 1997 m. buvo išspausdinti Vilniuje saugomų Vilniaus viešosios bibliotekos (toliau – VVB) kirilika rašytų knygų, nepatekusių į Flaviano Dobrianskio katalogą³, aprašai. Tarp jų buvo pristatytas ir aptariamasis kodeksas⁴. Kiek vėliau jo vandenženklis identifikavo Lietuvos tyrėja Nadežda Morozova⁵. Tad nenuostabu, kad netrukus *Sveikatos sodu* Vilniuje susidomėjo knygotyrininkai. 2009 m.

- 1 Išsamiau apie terminus: KOROLOFF, Rachel. *Travniki, travniki, and travniki: herbs, herbalists and herbaria in seventeenth century and eighteenth-century Russia*. *Вивліюфіка: E-Journal of Eighteenth-Century Russian Studies*, 2018, vol. 6, p. 61–62. DOI: <https://doi.org/10.21900/j.vivliofika.v6.543>; SAPOZHNIKOVA, Olga. Litsevoi Travnik Sergiya Shelonina: spisok s perevoda russkogo vracha XVI v. *Vestnik Al'jans-Arkheo*, 2016, nr. 15, p. 13.
- 2 Literatūroje funkcionuoja dar vienas, poeto Vlado Braziūno sukurtas, pavadinimo vertimas – „paveiksluota žoliaknygė“, paskelbtas knygoje ELTANG, Lena. *Akmeniniai klevai*. Vilnius: Vaga, 2011, p. 26.
- 3 *Opisanie rukopisei Vilenskoj publichnoj biblioteki, tserkovno-slavyanskikh i russkikh*. Sostavil Flavian Dobryanskii. Vil'na, 1882. 533 p.
- 4 КОБЯК, Ната́лья; МОРОЗОВА, Надежда; ТУРИЛОВ, Анатолий. Kirillicheskie rukopisnye knigi XV–XIX vv. v sobranijakh fondov BAN Litvy. *Krakowsko–Wileńskie studia slawistyczne*. Kraków, 1997, t. 2, p. 75.
- 5 *Kirillicheskie rukopisnye knigi, khranyashchiesya v Vil'nyuse*: katalog. Sostavitel' Nadezhda Morozova. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008, p. 105.

Rusijos knygos istorikė Tatjana Isačenko pateikė pirmą išsamesnį kodikologinį aprašą⁶, lygino jį su kitais panašiais nuorašais, ypatingą dėmesį skirdama Charkovo universiteto bibliotekoje saugomam *Vaistažolių knygos (Травник)* egzemplioriui⁷. 1995–2001 m. mokslininkams nustačius, kad tai 1534 m. Maskvos ir visos Rusijos metropolito Danieliaus (*Даниил*; apie 1492–1547) skriptoriume perrašytas, caro Ivano Rūsčiojo (1530–1584) bibliotekai priklausęs ir ilgą laiką laikytas dingusiu egzempliorius⁸, jis laikomas pirmo enciklopedinių, medicininių knygų vertimo Maskvos Rusioje savalaikiu nuorašu arba net vertėjo protografu⁹. Populiarių Vakarų Europoje leidinių *Gart der Gesundheit*¹⁰ (1492) į rusų kalbą 1534 m. išvertė Nicolaus Bülow (*Никола́й Бу́лев, Немчин*, Nikolajus iš Liubeko; apie 1465–1548)¹¹. Apie tai liudija spaudinio baigiamojo kolofono vertimas, užrašytas rankraštiniam kodekse¹²: *Зде кончяся книга о травах, и о бисерех, и о уринах человеческих, именованная Благопрохладный вертоград здравю,*

- 6 ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'*: Mitropolichii i patriarshii skriptorii XV–XVII vv. Rossiiskaya gosudarstvennaya biblioteka. Moskva: Pashkov dom, 2009, p. 162–167; ISACHENKO, Tat'jana. Rukopisi mitropolich'ego skriptoriya v bibliotekakh Rossii i Litvy (k istorii unikal'noi Vil'nyusskoi rukopisi tsarskogo travnika). *Knygotyra*, 2010, t. 54, p. 186–198.
- 7 *Travnik*: [Rukopis' iz biblioteki Ivana Groznogo]. 1534, 582 lap. Tsentral'noi nauchnaya biblioteka Khar'kovskogo natsional'nogo universiteta imeni V.N. Karazina, CNB: 121–p 159/c. [žiūrėta 2021 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/1975>>.
- 8 Mokslo literatūroje šis kodeksas dažnai įvardijamas ir kaip *Liubčanino travnikas*. Išsamų tyrimų literatūros sąrašą žr.: IPPOLITOVA, Aleksandra. K istorii russkoi botanicheskoi illyustratsii: “uchenye” i “narodnye” travniki XVI–XVIII vekov. *Vivlioika*: E-Journal of Eighteenth-Century Russian Studies, 2018, vol. 6, p. 13–45, 9 ir 10 išnašos; BOBROVA, M.; ZHURAVLEVA, I. Travniki XVI i XVIII vv. v fonde Tsentral'noi nauchnoi biblioteki Khar'kovskogo natsional'nogo universiteta imeni V. N. Karazina. 2011 [žiūrėta 2021 m. birželio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/9921/2/Travniki_CNB.pdf>.
- 9 ISACHENKO, Tat'jana. Yavlyaetsya li Khar'kovskii spisok Travnika 1534 g. avtografom perevoda Nikolaya Byulova? *Drevnyaya Rus': Voprosy medievistiki*. 2009, nr. 2 (36), p. 97–109. [žiūrėta 2021 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.drevnyaya.ru/vyp/2009_2/part10.pdf>.
- 10 Tai lotynų kalba 1485 m. išspausdinto *Hortus sanitatis* vertimas į vokiečių kalbą *Gaerde der Suntheit (Sveikatos sodas)*: CUBA, Johannes von. *Gart der Gesundheit* [Low German] *Gaerde der Suntheit*. Lübeck: Stephanus Arndes, 1492. [324] lap.
- 11 Apie asmenį išsamiau: BULANIN, Dmitrii. Bulev (Byulov) Nikolai. *Slovar' knizhnikov i knizhnosti Drevnei Rusi*. Leningrad, 1988, vyp. 2: 2-ya polovina XIV–XVI v., ch. 1. [žiūrėta 2021 m. birželio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lib.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=3712>>.
- 12 Straipsnyje šaltinių tekstai perrašomi supaprastinant originalo rašybą.

... А печатана была по приказу Стефана Андреева сына правого писца, живущаго в царском граде Любке, после Рождества Господа нашего Иисуса Христа, лет 1492 (lap. 532v)¹³. Šio Liubeke gimusio gydytojo, astrologo ir vertėjo, Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III (1479–1533) gydytojo gyvenimui ir veiklai dėmesį skyrė tyrėjai, nagrinėję Vakarų Europos ir Rusijos kultūrinius santykius, besidomintys literatūriniais Vakarų Europos spaudinių vertimais. Tačiau svarbu tai, kad iš Charkovo egzemplioriaus kolofono (lap. 566r) žinome N. Bülow buvus ir Lietuvos nelaisvėje: *Сия книга переведена бысть с немецкого языка на словенский. А перевел полоняник Литовской, родом Немчин, Любчанин ...*¹⁴ Dėl visų šių istorinių aplinkybių dėmesio sulaukė ir visi kiti *Gart der Gesundheit* vertimo nuorašai. Šiuo metu mokslo literatūroje tyrėjai nagrinėja ir lygina bent septynis tokius kodeksus¹⁵. T. Isačenko siekė nustatyti Vilniuje ir Charkove saugomų *Sveikatos sodo* nuorašų (toliau – *Vilniaus nuorašo* ir *Charkovo nuorašo*) ryšius, tapatumus ir skirtumus. Suomijos lingvistas, slavistas Johanas Muskala, remdamasis tekstologiniais tyrimais, visus *Gart der Gesundheit* vertimo nuorašus suskirstė į dvi grupes: artimesnius pirminiam vertimui ir tolimesnius. Pastariesiems jis priskyrė ir *Vilniaus nuorašą*. Šiai nuomonei pritarė ir botanines iliustracijas, augalų aprašymus nagrinėjusi Rusijos tyrėja Aleksandra Ipolitova, atskleidusi žinomų, taip pat ir Vilniaus, nuorašų iliustracijų panašumus bei ypatumus¹⁶.

Atidžiai *de visu* peržiūrėjęs *Vilniaus nuorašo* kodeksą, buvo pastebėta, kad daug pateiktos informacijos galima arba reikia tikslinti. Naujai į saugomą egzempliorių pažvelgti paskatino ir neseniai identifikuoto, Solovkų vienuolyno hierovieniuolio Sergijaus Šelonino (m. 1664) parengto pirmojo *Travniko* (toliau – *Šelonino nuorašas*, 1620 m.)¹⁷ kodeksas, jo iliustracijų atlikimo maniera bei funkcionavimo istorija¹⁸.

13 Visas įrašas šiuolaikine rašyba publikuotas: ISACHENKO, Tač'jana. *Perevodnaya moskovskaya knižhnost' ...*, p. 146.

14 Ten pat, p. 146. Ši istorija apie nelaisvę, deja, vis dar lieka neišaiškinta. Tačiau paties N. Bülow veikloje galima pastebėti ir daugiau sąsajų su LDK politiniu ir kultūriniu gyvenimu, pvz., su imperatoriaus Maksimiliano pasiuntinybėmis jis 1490 m. lankėsi Naugarde jau 1490 m., tarnavo popiežiaus Julijaus II (1443–1513) dvare ir gynė katalikų bei stačiatikių bažnyčių unijos idėją.

15 Visų nuorašų pristatymus žr.: ISACHENKO, Tač'jana. *Perevodnaya moskovskaya knižhnost' ...*, p. 135–182.

16 Apie Johano Muskalo ir Aleksandros Ipolitovos įžvalgas: IPPOLITOVA, Aleksandra. *K istorii russkoi botanicheskoj illyustratsii ...*, p. 18–19.

17 *Litsevoi travnik ili Vodoshnik*, 1620, 355 lap. Biblioteka Rossiiskoi akademii nauk (BAN), 17.4.12.

18 SAPOZHNIKOVA, Olga. *Litsevoi Travnik Sergiya Shelonina...*; SAPOZHNIKOVA,

Straipsnio tikslas – sudaryti išsamų *Sveikatos sodo* (*Gart der Gesundheit* spaudinio vertimo) *Vilniaus nuorašo* kodikologinį aprašą, identifikuojant nuorašo ypatybes bei sąsajas su LDK kultūra. Tikslu bus siekiama pasitelkus kodikologinį, lyginamąjį bei tekstologinį metodus, analizuojant kodekso architektoniką bei vidines struktūras, lyginant žinomus *Sveikatos sodo* vertimo nuorašus, identifikuojant jų skirtumus ar panašumus. Atliktas tyrimas leis patikslinti turimas žinias apie Vilniuje saugomą nuorašą, padės identifiukuoti jo kilmę, sudarymo aplinką, taip pat vietą *Gart der Gesundheit* vertimų ir nuorašų eilėje; sudarys galimybę identifiukuoti kitus žinomus egzempliorius ar saugomus fragmentus. Juolab, kad vien LMAVB saugomi dar bent trys panašaus turinio *Travnik*, *Lečebnik* rankraštiniai egzemplioriai, laukiantys tyrėjų dėmesio¹⁹.

Pagrindiniu tyrimo objektu tapo LMAVB saugomas rankraštinis kodeksas *Лечебник*, XVII c., straipsnyje vadinamas *Vilniaus nuorašu*. Kodekso sudarymo istorijai, turinio ir iliustracijų lyginamajai analizei, remiantis jau atliktais tyrimais, pasirinkti tąkart aktualūs keturi nuorašai: jau minėtas *Charkovo nuorašas*, datuojamas 1534 m.; Rusijos valstybiniame senųjų aktų archyve saugomas *Pirmasis iliustruotas Maskvos arba Floro nuorašas*, datuojamas 1616 m.²⁰, Rusijos valstybiniame istorijos muziejuje saugomas *Antrasis iliustruotas Maskvos arba Uvarovo nuorašas*, datuojamas XVII a. viduriu²¹, ir Rusijos mokslų akademijos bibliotekoje saugomas jau minėtas *Šelonino nuorašas*²². Lyginamajai analizei pasitelkti ir užsienio bibliotekose saugomi suskaitmeninti *Gart der Gesundheit*

Olga. Stol'nik, lekar', pochmeister, strypchii i podporuchik – vladel'tsy Travnika Stroganovykh–Shelonina. *Peterburgskaya bibliotechnaya shkola*, 2017, nr. 2 (58), p. 45–58; SAPOZHNIKOVA, Olga; MAKAROV, A. Litsevoi Travnik Stroganovykh–Shelonina i rod Saltykovykh. *Natsional'noe kul'turnoe nasledie Rossii*: Regional'nyi aspekt. Materialy V Vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii 29 marta 2017 g., Samara. Pod red. S. V. Solov'evoi. Samara, 2017, p. 30–48; SAPOZHNIKOVA, Olga. „Lečebnik Stroganovskikh lekarstv” i litsevoi Travnik Sergiya Shelonina. In *Istoriik i istochnikik*: Sbornik statei k yubileyu Sergeya Nikolaevicha Kistereva. Sankt Peterburg: Iskusstvo Rossii, 2018, p. 439–485.

- 19 *Lečebnik*, 1748 (?), 215 lap., LMAVB RS F19–291; *Kniga glagolemaja vertograd prohladnyj ...*, XIX a. pr., 9+225 lap., LMAVB RS F19–292; *Travnik*, XVII a. pab. – XVIII a. pr., 108 lap., LMAVB RS F22–15.
- 20 *Pervyi Moskovskii litsevoi spisok (Spisok Flora)*, 1616. Rossiiskii gosudarstvennyi arkhiv drevnikh aktov (RGADA), f. 188, nr. 649.
- 21 *Travnik*, XVII a., 746 lap. *Gosudarstvennyi Istoricheskii muzei* (GIM), Uvar. 387–1. [žiūrėta 2021 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://catalog.shm.ru/entity/OBJECT/157496?query=%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA&fund=21&index=15>>.
- 22 *Litsevoi travnik ili Vodoshnik*, 1620, 355 lap. Biblioteka Rossiiskoi akademii nauk (BAN), 17.4.12.

egzemplioriai²³. Straipsnyje remiamasi T. Isačenko ir kitų tyrėjų pateiktais, skaitmeniniuose archyvuose pasiekiamais rankraštinių nuorašų kodikologiniais aprašais. Teksto struktūrai nagrinėti pritaikytas vokiečių lingvisto Thomo Gloningo modelis, panaudotas *Gart der Gesundheit* (1492) teksto organizavimo analizei²⁴.

VILNIAUS NUORAŠO KODIKOLOGINIS APRAŠAS

Лечебник [*Sveikatos sodas*], [Maskva], LMAVB RS F22–25. [XVII a. paskutinis ketvirtis – XVIII a. pradžia]; rusų kalba, *in folio* (1°), II+570+II lapai.

1. IŠORINĖ KODEKSO SANDARA, MEDŽIAGOS, ĮRIŠIMAS. Kodekso dydis 330 × 205 mm, nugarėlės storis 95 mm. Viršeliai vientiso, juodos spalvos lederino, puošti išpaustomis juostelėmis ant nugarėlės ir viršelių išoriniuose kraštuose. Ant nugarėlės vario ir cinko metalų pigmentų mišinio²⁵ raidėmis, imituojančiomis auksavimą, išpausta antraštė *ЛЪЧЕБНИКЪ XVII в.* Kietviršiai – medinės lentos; priešlapijai pagaminti iš sintetinė danga dengto popieriaus, dekoruoto marmuro imitacija (jai sukurti naudoti geležies junginių elementai). Knygos bloko išoriniai kraštai buvo dekoruoti. Liko dažymo tamsiai raudona spalva (naudotas pigmentas HgS – cinoberis) pėdsakų (bloko lapai 25–28, 468–549); bloko viršutinis ir šoninis kraštai išsaugojo ornamentinių įspaudų likučius (1 pav.). Tikslī kodekso perrišimo data nežinoma, numanomas laikas – XIX–XX a. sandūra.

Kodekso blokas. Laikmena – popierius su vandenženkliais. Knygos tekstui rašyti panaudotos bent 4 jo rūšys: 1. Amsterdamo herbas su kontramarke AB (beveik identiškas, panašus į Dianova, nr. 2 (1668–1672) ir nr. 228 (1665)); 2. Amsterdamo herbas su po juo esančiomis raidėmis AP (trys variantai, pana-

23 CUBA, Johannes von. *Gart der Gesundheit* [Low German] *Gaerde der Suntheit*. Lübeck: Stephanus Arndes, 1492. 342 p. Egzemplioriai: 1. Prūsijos kultūros fondo Berlyno valstybinė biblioteka (Staatsbibliothek zu Berlin), 4° Inc 1483. [žiūrėta 2021 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://resolver.staatsbibliothek-berlin.de/SBB00015F7700000000>>; 2. Jeilio universiteto Istorinė Medicinos mokyklos biblioteka (Yale University, Historical Library of the Medical School), Incunabula G–109 (Goff). [žiūrėta 2021 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://archive.org/details/3847326>>.

24 GLONING, Thomas. Textorganisation und Wortgebrauch im mittelniederdeutschen Gaerde der suntheit (1492). *Jahrbuch für Germanistische Sprachgeschichte*, 2015, vol. 6, no. 1, p. 60–87. DOI: <https://doi.org/10.1515/jbgs-2015-0007>.

25 Už medžiaginius kodekso tyrimus ir konsultacijas dėkoju restauratorėms dr. Medeinaī Steponavičiūtei, Editai Keršulytei, Birutei Giedraitienei.

1 PAV. Kodekso išorinio bloko dekoras

šūs į Dianova, nr. 54 (1701–1708)); 3. Amsterdamo herbas su po juo esančiomis raidėmis *FP*²⁶; 4. Juokdario galva su 7 dantų apykakle (beveik identiškas Dianova, nr. 337 (1680)). Vandenženklių retosios popieriaus sėmimo tinklelio žymės visur vertikalios, o atstumas tarp jų – apie 25 mm. Ištyrus mikrochemiškai ir optiniu mikroskopu, nustatyta, kad tai skudurinis popierius. Išskirti du jo tipai medžiaginės kokybės aspektu: didesnė knygos dalis parašyta ant prastesnės kokybės popieriaus, kuriam gaminti naudotas stambus linų (kanapių?) pluoštas. Antrasis popierius (su Amsterdamo herbu ir kontramarka *AB*; lapai 468–555 imtinai²⁷) yra geresnės kokybės, tvirtesnis; naudoto linų pluošto plaušai yra smulkesni, be spalvos pokyčio. Popieriaus įklijinimui naudotas krakmolos, tik antrojo tipo popieriaus gamybai papildomai naudotas ir kiaušinio baltymas.

Kodekso bloko dydis 316 × 195 mm, storis 85 mm. Jį šiuo metu sudaro 570 originalių lapų, kurie buvo suskaičiuoti XIX–XX a. sandūroje, sunumeruoti pieštuku arabiškais skaitmenimis. Šiuo metu kodekse liko 73 lankai. Dėl pažeistų lapų kraštų, vėlesnio perrišimo nustatyti tikslaus buvusio lankų skaičiaus negalime, tačiau išlikęs lankų numeravimas kirilikos skaičiais signalizuoja galimas apimtis. Pagrindinis lanko dydis abiem atvejais – 8 lapai (retais kartais –

²⁶ ISACHENKO, Tatyana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'...*, p. 163.

²⁷ Likę kodekso lapai sulieti, tad kokybės nustatyti negalima.

6 arba 9 lapai). Lankai buvo numeruoti du kartus: 1. perrašant pagrindinį kodekso tekstą; 2. sujungus į kodekso bloką šį pagrindinį tekstą ir rodyklių bloką. Pagrindinio teksto lankų numeravimas (žymintis jau 8 lanko pradžia) aptinkamas lape 45r, o baigiasi 64 lanku lape 548r. Žymėjimas ne visada nuoseklus, porą kartų atsiranda nenumeruotų lankų, sudarančių „perteklių“ nuosekliame numeravime (tarp lapų 123 ir 132 – dviejų lankų, tarp lapų 204 ir 290 – bent 9 lankų). Žymos surašytos lanko pirmojo lapo recto pusėje, apatinės lapo paraštės išoriniame kampe. Tai lėmė, kad šios žymos vos išlikusios, dažnai užden-giamos restauravimo popieriumi arba visai neišlikusios. Antrasis, visą kodeksą apimantis, lankų numeravimas aptinkamas lape 4r ir žymi 7 lanko pradžia; o baigiasi 79 lanku lape 564r. Žymos surašytos kiekvieno lanko pirmojo lapo rec-to pusėje, apatinės lapo paraštės centre. Galima manyti, kad kodekso pradžioje trūksta beveik 6 lankų. Deja, kodekso pabaigos defekto apimties lankais ar la-pais apskaičiuoti šiuo metu negalime.

Kodekso blokas defektuotas: nėra pradžios, pabaigos; pavieniai lapai sudė-vėti, kampai nubyrėję; knygos antroje dalyje tekstai sulieti (ypač stipriai nuo lap. 550), aptaškyti vašku (lap. 229r). Kodekso 2-asis lapas įklijuotas apverstas: sukeistos r–v pusės²⁸. Bloko viduje trūksta tiek pavienių lapų (rodyklių dalyje – po 1 lapą tarp lapų 1 ir 2, 2 ir 3, 15 ir 16; pagrindiniame tekste – 1 lapo tarp 320 ir 321; po porą lapų tarp 335 ir 336, 349 ir 350), tiek viso 22 lanko (tarp lapų 123 ir 124). Kodekso fizinė būklė po pažeidimų buvo tvarkoma XIX–XX a. sandūroje. Prieš įrišant knygą buvo susiūti išlikę lapai ir lankai, nutrupėję la-pai ar jų pakraščiai sutvirtinti tvirtu popieriumi, o kad matytųsi tekstas, lapų įplyšimai, kai kurie pakraščiai buvo sutvirtinti skaidraus popieriaus (kalkės?) juostelėmis (pvz., lap. 1r–v, 2v, 4r, 124r ir kt.).

Kodeksas perrašytas dviejų spalvų rašalu. Pagrindinis tekstas rašytas juodos spalvos rašalu, kurio sudėtyje nustatyti geležies junginiai²⁹. Teksto rubrikos, antraštėlės, inicialinės raidės rašytos raudonu rašalu: pirmoje kodekso dalyje (lap. 3, 35, 47, 288) gamybai naudotas HgS – cinoberis, o kodekso pabaigoje (lap. 512 ir 519) raudoname rašale aptiktas Pb₃O₄ – švino surikas (švino mi-nija). Inicialinių raidžių ir atsklandos puošybai naudoti spalvoti pigmentai³⁰: raudonai ir geltonai spalvoms panaudoti augalinės kilmės dažikliai (organiniai pigmentai), nusodinti ant kalcio junginių; žaliai spalvai panaudoti vario pig-

28 Lapas 2r prasideda dalykinės rodyklės 247 dalies sąrašo pabaiga ir baigiasi 252 dalies pradžia, o lape 2v liko tos pačios rodyklės 238–247 pradžios dalys.

29 Mėginiai imti lapuose 3, 35, 47, 288, 512, 519.

30 Mėginiai imti lapuose 29r ir 515r.

mentai; rusvai gelsvas dažas – auksas su vario priemaišomis. Augalų piešiniai atlikti naudojant akvarelę, kurios pagrindu tapo juodi anglies pigmentai, o jų kontūrams naudotas rašalas iš geležies junginių.

2. VIDINĖ KODEKSO SANDARA IR DEKORAS. Knyga susideda iš dviejų loginių dalių: dalykinių-abėcėlinių rodyklių bei pagrindinio teksto – vaistinių medžiagų (augalų, gyvūnų, mineralų ir kt. medžiagų) aprašymų. Informacijos loginei skirčiai tarp dalių naudojami tušti lapai arba puslapiai. Objekto aprašą stengiamasi dėti vis naujame puslapyje arba atskiriant kelio tuščiomis eilutėmis, kartais – puse puslapio. Teksto laukas visame kodekse vienodas: 230 × 130 mm. Teksto linijos bespalvės, teksto lauke telpa 30 eilučių. Kodeksą pradedančios rodyklės surašytos dviem stulpeliais. Stulpelių plotis įvairuoja nuo 50 mm iki 60 mm. Pagrindinis kodekso tekstas dėstomas lapo centre vienu stulpeliu. Stengiamasi išlaikyti ir vienodas teksto lauko paraštes: viršuje – 30–35; išorėje – vidutiniškai 30–50; viduje – 10–45; apačioje – 50 mm. Pateiktos informacijos tvarkai ir paieškai pasitelktas raudono rašalo daugiapakopis tekstų numeravimas šoninėse bei kolontitulai viršutinėse paraštesė.

Visas kodeksas perrašytas knyginiu pusustaviu, o išlikusiai vienai atsklandai panaudotas pintinis raštas (lap. 515r). Rodyklėse teksto aukštis – 3 mm, tekste – įvairuoja nuo 3 mm iki 4 mm. Kolontitulų, rodyklių numeravimo raidžių aukštis – 5 mm. Raidės lygios, stačios, įvairuoja tik inicialinių raidžių rašyba ir rašymo tankis (pvz., 184v–185r, 468r, 472r, 536v ir kt.). Tekste naudojamos pavienės iškeltinės raidės, tarp žodžių stengiamasi išlaikyti tarpus, skyrybai vartojami kableliai, taškai; paaiškinimams tekste – žvaigždutės. T. Isačenko nuomone, tekstą perrašė bent du rašovai. Jų rašysena skiriasi labai nežymiai – skiriasi tik teksto tankumas. Vienai rankai tyrėja priskiria lapus 1–21, 210–225, o antrajai – visą likusį tekstą³¹.

Didžiausias kodekso dalis pradeda padidintos, geometriniais ir augaliniais elementais puoštos inicialinės raidės (lap. 11v, 12r, 13r–16v, 19r, 21v, 29r, 100r, 196r, 205r, 282r, 515r). Teksto inicialinės raidės paprastos, vos padidintos, kartais puoštos pavieniais elementais (pvz., ornamentinėmis uodegėlėmis). Išliko viena puošni atsklanda (lap. 515r). Kodeksas gausiai iliustruotas gydomaisiais augalais, taip pat gydomųjų savybių turinčiais gyvūnais. *Vilniaus nuoraše* išliko grizailio technika iliustruoti 342 objektai (iki 369-o sk.)³². Nupiešti tvirta, įgudusia ranka, plunksna ir juodu rašalu, teptuku ir akvarele. Dar 4 augalai

31 ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'...*, p. 164–165.

32 Piešimo technka nurodyta: KOPYAK, Natal'ya; MOROZOVA, Nadezhda; TURILOV, Anatolii. Kirillicheskie rukopisnye knigi XV–XIX vv. ..., p. 75.

(sk. 370–373, lap. 368v, 370v, 371v, 373r) pavaizduoti labai schemiškai, rašalu ir plunksna arba pieštuku. Likę augalus pristatantys skyriai (nuo 374) neilustruoti, tačiau piešiniams palikta vieta. Vienam objektui skiriamas vienas vaizdas, tačiau kai kurie augalai turi ir kelis vaizdus, pvz., trys skirti *Ficus*, 214 sk. (lap. 238v–240r). Tarp iliustracijų rasime ne tik augalų, gyvūnų (lap. 81r, 328v, 354v), fantastinių būtybių (lap. 90v, 318v, 320r, 347v), tačiau ir pastato (lap. 306r), fontano (lap. 85v), indo (lap. 83v) vaizdų bei tris žmonių atvaizdus (lap. 264v, 271v, 279v).

3. PRIERAŠAI. Kodekse aptinkami 3 rūšių prierašai. 1 grupė – vaisinių medžiagų pavadinimai, rašyti rudu rašalu, skirtingomis rankomis, XVII–XVIII a. greitraščiu: божие дерево; мышы ушки (lap. 11v); морковь (lap. 13r); кроп; папортъ (lap. 13v); Донник[...] (lap. 14v³³, 15r); зверобой. *Supericum personatum* // Клоповник. *Rhinantus Nista galis* (lap. 28v); божие дерево (lap. 30v); полынь (lap. 32r); укроп (du kartus, skirtingu rašalu, lap. 46v); анис (lap. 48r); бигун (lap. 57v); роза (lap. 63r); мышы ушки (lap. 63v); миндаль (lap. 69v); сабур (lap. 71v); свекла (lap. 107v); васильки (lap. 109r); мета огородная (lap. 110v); ромашка (lap. 124r); конопель (lap. 132r); тыква (lap. 133r); цикория (lap. 35r); огурцы (lap. 136r); кипарис (lap. 152v); корица (lap. 153v); кимен большой немецкой (lap. 154v); тимон (lap. 156r); вишни (lap. 162v); морковь, *carotta* (lap. 198v); финики (lap. 202v); девясил (lap. 205r); укроп (lap. 225v); гунба (lap. 228r); папорт (lap. 232v); земляница (lap. 237v); гвоздика (lap. 258v); пырей (lap. 263r); хмель (lap. 269v); белена страмна[...] (lap. 272r); салат (lap. 282v); солодковой корень (lap. 286r); зара (lap. 287v); лен (lap. 300r); тысячелистник (lap. 313v); мушкатные орехи (lap. 317v); морошка (lap. 325r); дыни (lap. 332r); мед (lap. 338r); орехи (lap. 343r); попутник (lap. 366r); изюм (lap. 380v); невьт (lap. 384r); морковь (lap. 387r); груша (lap. 387v); перец стручист[...] (lap. 388v); перец горошистый (lap. 390r); тополь от разшиба (lap. 392v); дуб (lap. 400r); горох (lap. 401v); сливы (lap. 403r); дикая ридика (lap. 404v); хрен (lap. 411v); редька (lap. 412v); репа (lap. 413r); красная смародина, *ribes rubrum* (lap. 417v); роза (lap. 418r); горох (lap. 422r); дикая редька (lap. 423v); пшено сорочинское (lap. 425v); шалфей (lap. 426v); бузина (lap. 428r ir 429r); горчица (lap. 437v); тимон (lap. 440r); сандал (lap. 447v); мыло (lap. 471v); трилистник водяной (lap. 476r); трифол. (lap. 477r); пшеница (lap. 484v); липа (lap. 487r); крапива (lap. 492r); фиалка (lap. 495v); земленые яблока (lap. 499r); береза, *betulla* (lap. 500v); водяной перец (lap. 506r); куколь

(lap. 509v); цетварь (lap. 511r); имбирь (lap. 512r); сахар (lap. 513v); квасцы (lap. 518r); гоуба грецкая (lap. 561r); кремень (lap. 562r).

2 grupė – įrašai apie ligas ir gydymą, rudu pablukusiu rašalu, XVIII a. greitraščiū, lapuose: 29v, 100v, 102v, 125r, 351v, 352r, 367r, 368r, 404r, 412r.

3 grupė – nuorodos skaitytojui: 1. NB, pieštuku, lap. 35r, 217r, 219v, 265r; 2. *Зпу*, rudu rašalu, lap. 280r.

4 grupė – įrašai, pasižymėjimai rašalu ir pieštuku, XVIII–XIX a. greitraščiū: lapuose 30r–v, 32v, 33r–v, 34v, 217r, 297v, 517r, 557r, 562v–563r.

4. КОДЕКСО ТУРИНЫС

I dalis. Rodyklės

Lap. 1r–10v: [*Канон хитростей*], be pradžios, skyriai 210–399. По *Канону* pabaigos pridėti dar du skyreliai: 400. *От чего скоти всякия бывают плодовицы. 401. От чего скоти всяки бывают тукосны.*

Lap. 11r: *tuščias puslapis.*

Lap. 11v–18r: *Сии суть главы травам. И каменям по азбучным словам...* Skyriai 1–688:

Lap. 11v–16v: abėcėlinis augalų ir kitų vaistinių medžiagų sąrašas; 20 pokalbių, kuriuose skyriai 1–542;

Lap. 16v–18r: *Главы о бисерех по азбучным же словам ...*; 20 pokalbių, kuriuose skyriai [543]³⁴–688.

Lap. 18v–20r: *Зде начинается третья часть сия книги. А то есть регист сии речь канон чем обрести те зелия, кои проход творят. И потом иная беседа о тех зелиях, кои естество человеческое оукрепляют. И те суть собою благовонны. Третья же о обретенни гум. И иные потому же, чтобы ведать, кои на которую потребу пристоят, чтобы их обрести мощно и кою они в себе силу содержат. Сии суть зелия последующии, кои проход движут.*

Lap. 20r–v: *Предисловие о оуринах*, skyriai 1–19.

Lap. 20v–21r: *О жилном кровопущении для ради коея немощи жилную кровь пускаем и с коего места*, skyriai 1–24;

Lap. 21v: *Главы о чепучинном сиденье*, skyriai 1–21.

Lap. 21v: *Оуказ о познавании зачатия жены сыном или девицею ходить*, skyrius 1.

Lap. 22r–28v: *tušti lapai.*

34 Lapas defektuotas, numeravimas atkurtas pagal toliau esančių dalių seką.

II dalis. Vaistinių medžiagų aprašymai

Lap. 29r–514r: vaistažolių ir kitų gydomųjų medžiagų aprašymai; 21 pokalbis, skyriai 1–542.

Lap. 514v: tuščias puslapis.

Lap. 515r–569v: *Зде начинается беседа о драгих каменех, сии речь о бисерех. Также и о иных многих каменех. Также и о металех. Также и о арсех. Или о менерех. Сии речь о меде обычной. И о красной, и о рудах, о золотых, и о серебряных. И о железных. И о всех протчих таковых.* Išliko 20 pokalbių (iš galimų 22), skyriai 543–682 (fragmentas). Pabaiga defektuota.

570r–v: teksto apie urinas fragmentas.

Kodekso turinio lyginamajai analizei buvo sudaryta lentelė (1 priedas), kurioje užfiksuota *Vilniaus nuorašo* vaistinių medžiagų abėcėlinių rodyklių bei pagrindinio teksto turinio struktūra, objektų nomenklatūra. Norint palyginti pateikiama *Gart der Gesundheit* (1492) vaistinių medžiagų nomenklatūra.

5. KODEKSO PROVENIENCIJOS IR SAUGOJIMO ISTORIJA.

Pirmo kietviršio vidinės pusės viršutiniame išoriniame kampe priklijuota VVB Rankraščių skyriaus lipdė: *Рукописное Отделение Виленской Публичной Библиотеки, No. 313 шкафъ. полка. витрина. 17* (skaitmenys įrašyti ranka, mėlynu rašalu). II lapo viršutiniame vidiniame kampe – apvalus rašalinis antspaudas *LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS BIBLIOTEKA*. Po šiuo antspaudu mėlynu rašalu įrašyta raidinė signatūra *F.22*, kitoje eilutėje violetiniu rašalu – *25.Vx-II*. Antspaudas ir pastarasis įrašas pakartoti lapo 570v apačioje.

Kodekso patekimo laiką nustatyti padėjo informacija, išlikusi VVB rankraščių kataloge: lakoniškas įrašas nr. 313 atkartoja informaciją (numerį bei saugojimo spintą) kodekso VVB lipdėje ir liudija kodeksą ten jau buvus³⁵. Ten pat įrašytos pastabos, kad nuo nr. 311 vardijami kodeksai pateko jau po Dobrianskio katalogo spausdinimo, o štai kodeksas nr. 336 buvo įsigytas 1912 m. Tai leidžia teigti, kad *Vilniaus nuorašas* į VVB pateko tarp 1882 ir 1912 metų. Deja, šiame kataloge neužfiksuoti šio nuorašo įsigijimo šaltinis ir būdas. Pirmojo pasaulinio karo metais (1915 m.) kodeksas su kitais VVB fondais buvo išgabentas į to meto Rumiancevų muziejaus viešąją biblioteką Maskvoje, vėliau tapusią SSSR V. Lenino valstybine biblioteka. 1946 m. *Vilniaus nuorašas* buvo parvežtas į Vilnių, į to meto Lietuvos mokslų akademijos biblioteką. Sugrąžintų objektų sąrašė jis minimas 250 numeriu³⁶.

35 *Katalog rukopisnyam, khranyashchimsya v Rukopisnom otdelenii Vilenskoj publichnoj biblioteki*, [iki 1912 m.], t. 2, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, F22–123, lap. 154r, 157r.

36 *LTSR MA centrinė biblioteka. Rankraščių skyrius. Rankraščių priėmimo aktai*. 1946-01-04–1948-01-12. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, F75–347, lap. 2, 42v.

1. TEKSTO MAKRO- IR MIKROSTRUKTŪRA. Kalbėti apie tikslią buvusią kodekso makrostruktūrą sudėtinga, nes trūksta pradžios ir pabaigos. Mikrostruktūrai priskiriamas teksto organizavimas makrostruktūros viduje. Šiandieninės knygos struktūros požiūriu *Vilniaus nuorašo* kodekse galime tiksliai išskirti dvi dideles makrostruktūros dalis – pagalbinių rodyklių bloką ir pagrindinį tekstą. Lyginant su originaliu spaudiniu, pradžioje trūksta antraštinio lapo, knygos sudarytojo pratarmės, o pabaigoje – skyriaus apie urinas ir baigiamojo kolofono. Tai, kad kodekso pradžia buvo skirti net 9 lankai (išliko nuo 6-ojo lanko pabaigos), leidžia manyti kodeksą turėjus ir šiuos elementus. Mažas išlikęs fragmentas knygos pabaigoje liudija buvus tekstą apie urinas. Tačiau ar būta kitų tekstų, nurodytų rodyklėse (*О жилином кровопущении для ради коея немощи; Главы о чепучинном сиденье*) – neaišku.

Kodekso rodyklių blokas sudarytas iš 6 atskirų dalykinių rodyklių. Jis prasideda vadinamuoju *Канон хитростей* (temine rodykle): į du stulpelius surašytas 401 sunumeruotas susirgimas ar negalavimas. Juos lydi nuorodos į pagrindinio teksto skyrių ir jo dalį, kur skaitytojas ras informaciją apie gydymo būdą. Tokių nuorodų vienam susirgimui gali būti nuo 1 iki 28. Antroji, abėcėlinė rodyklė, pristatanti pagrindinį tekstą, susideda iš dviejų dalių, skirtų: 1. vaistinėms žolėms, gydomosioms medžiagoms; 2. mineralams. Kiekviena šių struktūrinių dalių turi atskiras rubrikas (lap. 11v ir 16v), yra suskirstyta į pokalbius, kurių kiekvienas atitinka lotynų abėcėlės raidę, nurodomą pokalbį pradedančioje rubrikėlėje. Tad augalams rodyklėje skirta 20 pokalbių su 542 skyriais, o mineralams – išliko 20 pokalbių su 140 išlikusių skyrių (iš 146 galimų pagal spaudinį). Vienas skyrius – tai vienas aprašomas objektas: augalas, mineralas ir pan. Tačiau abi rodyklės dalys turi ištisinę skyrių numeraciją (1–688), kuri pagrindinį tekstą pristato kaip visumą. Trečioji rodyklė (arba trečioji knygos dalis, *третья часть сия книги*) pradedama rubrika, apibūdinančia teminę rodyklės sudėtį (apie medžiagas tam tikriems susirgimams gydyti, sveikatai stiprinti, tepalams gaminti). Kiekviena tema turi atskirą rubrikėlę, po ja abėcėlės tvarka išvardijamos vaistinės medžiagos bei pateikiama nuoroda į teksto skyrių informacijai gauti. Ketvirtoji rodyklė skirta žmogaus šlapimui ir jo atspindimiems sveikatos sutrikimams, penktoji – gydymui kraujo nuleidimu, šeštoji – gydymui prakaitavimu³⁷ (*О чепучинном сиденье*). Visų trijų rodyklių skirstymas į skyrius

37 Plačiau apie senąją medicinos terminiją žr. USHINSKENE, Viktorija. *Narodnaja anatomicheskaja terminologija v russkom jazyke = Anatominė liaudies terminija rusų kalboje: slovoobrazovatel'naja i semanticheskaja rekonstrukcija naimenovaniy brjushnyh organov*. Vil'nius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 39.

liudija, kad tai atskiri tekstai. Rodyklių blokas baigiamas dar vieno teksto – apie apvaisinimą (*Оуказ о познавании зачатия*) – įvardijimu.

Pagrindinis kodekso tekstas, kaip ir nusakyta antroje rodyklėje, sudarytas iš pristatomų vaistinių medžiagų, suskirstytų į pokalbius, atitinkančius abėcėlės raidę. Kiekvienam objektui skirtas atskiras aprašas – pokalbio skyrius su jam skirtu eilės numeriu (kolontitulu). Objekto aprašo teksto mikroschema nesiskiria nuo spaudinio. Ji prasideda nuo informacinio elemento: augalo pavadinimas nurodomas lotynų, graikų, arabų, vokiečių kalbomis, dažnai pateikiamas pavadinimas rusų kalba, kartais – lenkų. Papildomas elementas kodekse – tai vertėjo ar rašovo komentaras apie tai, kad augalas auga ir Rusioje. Šį informacinį elementą lydi iliustracija – objekto atvaizdas. Aprašant mineralus šis informacinis elementas gerokai trumpesnis, be iliustracijų, o skyriaus numeris dažnai įrašytas virš informacinio elemento. Pavadinimas dažniausiai pateikiamas lotynų kalba, kartais – ir kitomis (graikų, arabų, vokiečių, rusų) kalbomis. Toliau nurodomos objekto gydomosios savybės. Jei spaudinyje yra nurodomi ir augalų savybės užfiksavusių senųjų šviesuolių vardai (pvz., Dioskaridas, Plinijus, Avicena ar kuris kitas), tai rankraštyje jie paminimi tik labai retais atvejais, dažniausiai įvardijami bendrinio vardu: gydytojais (*врачеве*) arba mokytoju (*мучп*).

Antroji aprašymo dalis – tai augalo aptarimas humoralinės Hipokrato–Galeno medicinos sistemoje. Kiekvienas augalas gali būti karštas arba šaltas, drėgnas arba sausas. Taip pat svarbus šių savybių intensyvumas. Šioje dalyje aptiriamos ir botaninės augalo savybės, atskiros, medicinai naudingos augalo dalys. Aprašant mineralus, nurodomos jų spalvos, tvirtumas, taip pat aprašomos jų radimo, išgavimo ar atgabenimo sąlygos. Kartais ir mineralai aptariami Hipokrato–Galeno medicinos sistemoje (pvz., deimantas, lap. 515r).

Trečioji aprašymo dalis yra didžiausia, skirta objektui apibūdinti mediciniskai. Ji sudaryta iš atskirų dalelių, sunumeruotų teksto paraštėje kirilinėmis raidėmis – skaičiais. Galima išskirti tris pagrindines smulkiųjų tekstų temas: kaip paruošti, sutaisyti augalą gydymui, po to aprašoma terapinė paskirtis (t. y. kokius susirgimus gydyti) ir trečioji tema – medicininis poveikis. Tad numeravimą turi kiekvienas atskiras sutaisymas, taikymo sritis ar poveikio aprašymas. Aprašant mineralus, šioje dalyje aptiriamos jų savybės, galimybės apdoroti, jungti su kitomis medžiagomis, aptariama jų medicininė paskirtis ir poveikis (tiek terapinis, tiek psichologinis). Kiek ir kokių dalelių sudaro tokį aprašymą, lemia atskiro objekto savybės. Tokiu būdu apraše aptariami trys gydymui reikalingi komponentai – vaisto paruošimas, taikymo būdas ir medicininis poveikis. Visus juos galima rasti pasinaudojus ligų gydymo būdo rodykle (lap. 1r–10v, [*Канон хитростей*]), kurioje nurodomi skyrių ir dalelių numeriai kiekvienoje dalyje.

2. STRUKTŪROS IR TURINIO LYGINAMOJI ANALIZĖ. Lyginant *Vilniaus nuorašo* vidinę struktūrą su originaliu 1492 m. spaudiniu, galima teigti, kad, nepaisant defektų pradžioje ir pabaigoje, pagrindinė spaudinio struktūra, turinio išsamumas kodekse išlaikomi. Tačiau *Vilniaus nuorašas* parengtas, pritaikytas tikslinei (užsakovo?) aplinkai ir atliepia kirilinės rankraštinės knygos struktūrą: rodyklės pateiktos kodekso pradžioje, vienoje vietoje, o ne tarp tekstų ar knygos pabaigoje (kaip spaudinyje). Išliko vienos dalies antraštė – rubrika, įrašyta į puošnią atsklandą, visos kitos teksto dalys taip pat pradedamos rubrikomis, inicialinėmis raidėmis; tekstas perrašytas knyginio pusustaviu, romėniškieji skaičiai pakeisti kirilikos skaičiais, pasitelkti papildomi elementai – kolontitulai lapų atvarto viršuje, žymintys pokalbį bei skyriaus numerį. Kaip jau buvo minėta, lengvesniam informacijos naudojimui pasitelktas pagrindinio teksto skirstymas į pokalbius: vienas pokalbis skirtas vienai lotynų abėcėlės raidei. Tačiau *Vilniaus nuoraše* suskirstymas į pokalbius rodyklėse ir pagrindiniame tekste nesutampa dėl skirtingo lotyniškųjų raidžių traktavimo (vertimo), ypač jei jos neturi atitikmens kirilikos abėcėlėje (pvz., J, H, Q). Tada aprašus sujungia arba suskaldo. Nuorašo rodyklėse lotyniškoji raidė C dažnai perskaitoma ir rašoma kaip kirilinė K, todėl abėcėlinėje rodyklėje du objektai, prasidedantys lotyniška K raide, neiškirti ir atskirą pokalbį, bet buvo prijungti prie L raidės. O pagrindiniame tekste suformuotas dar vienas – *dešimtas* pokalbis, skirtas lotyniškai K raidei. Tad rodyklėje vaistažolių aprašymams skirti 20 pokalbių, o pagrindiniame tekste – 21. Panašiai pokalbiai skirstomi ir mineralų dalyje. Nors dėl pažeistų kodekso lapų rodyklėje nėra galimybės tiksliai nustatyti informacijos skirstymo į pokalbius, išlikusi informacija liudija, kad pagrindiniame tekste abėcėlinis skirstymas taip pat detalesnis (rodyklėje – 20 pokalbių, o pagrindiniame tekste galėjo būti net 22, 2 pokalbius skiriant raidėms Y ir Z). Pastebėta, kad pagrindinio teksto pokalbių pristatymuose abėcėlės raidžių įvardijimai formuluojami labai panašiai kaip *Šelonino nuoraše*³⁸. Objektų aprašymai pateikiami laikantis originalios sekos spaudinyje, t. y. laikomasi lotyniškosios abėcėlės, pvz., nuoraše atskiruose sąrašuose pateikiami pavadinimai, prasidedantys lotynų abėcėlės G ir H raidėmis, nors rusų kalboje jie visi prasideda raide Г.

Vilniaus nuoraše, kaip ir spaudinyje, pastebėta sekos numeravimo klaidų: abėcėlinėje augalų rodyklėje dukart pažymėtas 146 numeris, praleistas 228, pagrindiniame tekste dukart parašytas 183 numeris, praleistas 233, vienam objektui suteikti du – 490 ir 491 numeriai (lap. 469r–v). Kitas atvejis – spaudinyje ir kodekso rodyklėje praleistas 323 skyrius, rodyklėje tai pažymint pa-

38 SAPOZHNIKOVA, Olga. Litsevoi Travnik Sergiya Shelonina ..., p. 18.

staba (lap. 15r), o *Vilniaus nuoraše* šiuo – 323 skyriumi – tampa kitas spaudinio objektas, *Маррубияструм или маррубиянигрум*. Pastebėtas ir sukeistas kelių objektų eiliškumas: sk. 413 su sk. 414, sk. 680 su sk. 681. Abėcėlinėje rodyklėje pastebėta dar viena klaidų rūšis: skyrių 38–43, 48 vertimai įrašyti 1 pozicija žemiau, nei turėjo būti. Tad rusų kalba vanduo virto actu (38. *Аква. По руски оуксус*).

LMAVB saugomame kodekse praleisti 6 objektai: *Citrum* (spaudinyje tai 138 sk.), *Iparis* (be dalies, tarp 258 ir 259 sk.), *Menta* (302 sk.), *Uuepassule* (spaudinyje pateiktas kaip pastaba po 529 sk.), *Yssopus* (tarp 538 ir 539 sk.), *Artenus* (559 sk.). Tuo pat metu *Vilniaus nuoraše* yra 3 papildomi augalų aprašymai be skyriaus numerio, kurių nėra 1492 m. spaudinyje, jie neminimi ir kodekso rodyklėje. Tai: *Бридена ... или чечуиная трава по руски, ростет на Руси множество* (lap. 111v–112, dalelių numeravimas pratęsia 73 sk.), *Картомус* (lap. 159v–160r, po 127 sk.) ir *по руски плод или плодовая трава* (lap. 321v–322v, po 309 sk.). Šiuos objektų aprašymus lydi pastabos, paaiškinančios jų atsiradimo aplinkybes: „pagrindinėje knygoje“ aprašymas pateikiamas kartu su 73 aprašymu, „įrašyta iš kitų knygų“, „vokiškoje knygoje nėra ir įrašyta vėliau“. Įdomu tai, kad minimas *Картомус* (lap. 159v–160r, po 127 sk.) yra tikslus *Картонос* (lap. 171r–v, 139 sk., spaudiny *Cartamus*) teksto perrašas.

Mokslininkams itin aktualūs ir originalūs lingvistiniai priedašai – objektų įvardijimai rusų kalba. Jų skaičius rodyklėje ir pagrindiniame tekste skiriasi, juolab, kad abu tekstai defektuoti. Abėcėlinėje rodyklėje pavadinimus (ar jų fragmentus) rusų kalba (*a no руски*) turi 143 augalai, vaistinės medžiagos ir 32 akmenys. Tekstinėje dalyje pavadinimų rusų kalba (*a no руски*) gerokai daugiau: jie minimi 237 augalų ir 38 akmenų aprašymuose. Galima teigti, kad beveik visi abėcėlinėje rodyklėje nurodyti pavadinimai rusų kalba aptikti ir pagrindiniame tekste. Nepanaudoti tik keli vertimai, esantys rodyklėje: pvz., *Алкекенги. По руски издыхова* (24 sk.), *Антеллус. По руски зловия* (55 sk.), *Гарбаоуриналис. А no руски хмел* (251 sk.). Skiriasi kai kurių objektų pavadinimų transkripcijų rašyba (pvz., rodyklėje – 12. *Алтея. По руски проскурник или зен ивер*; tekste – 12. *Альтея ... а no руски зензевер*; rodyklėje – 176. *Дорхвас*, tekste – 177. *Доервакс*, spaudinyje – *Doerwasse* ir kt.). O kai kurie vertiniai skiriasi iš esmės: rodyklėje – 15. *Анизум по латынски. По руски анис*, tekste – 15. *Анизум ... no руски текло, изелие*; rodyklėje – 27. *Антер. По руски смородина*, tekste – 27. *Антера, no руски семя свороборинное*; rodyklėje – 668. *Салиема. А no руски бисер*; tekste – 668. *Салиема ... а no руски соль соколя* (*Sal gemma*, 667 sk.).

Pastebėta, kad *Charkovo nuoraše* pavadinimai rusų kalba įrašyti tarp rodyklių stulpelių kaip prieraišai³⁹, o *Vilniaus nuoraše* jie jau tapę integralia teksto dalimi: minimi atskiru sakiniu rodyklėse, objekto apraše įvardijami informaciniame elemente (rubrikoje) arba tiesiog minimi tekste. Dažnai, jei nežinota, kaip augalą įvardyti rusų kalba, buvo parašoma, kad jis auga Rusioje (pvz., *a растет на Руси множественно*) ar jį augina kitos tautos (pvz., *на Руси фрязове промеж себя сеют*, 64 sk.; *Серфилиюм... а на руси сеют ту траву немцы*, 98 sk. ir kt., žr. 1 priedą). Pastebėta, kad bent 10 augalų turi lenkiškus pavadinimus (pvz., *Боуксус ... по полски земледание*, 77 sk.; *Себе ... сиула по полски*, 111 sk. ir kt.). Tekstuose polonizmų gali būti ir daugiau. Ar jie liudija mačius ir senusius spaudinius lenkų kalba, ar tik jų vertimus, šiuo metu atsakyti negalime. Dar du augalai turi nuorodas į Armėniją (*Кавлис... римская капуста или арменская капуста*, 161 sk.; *Сафотум ... а растет во арменских странах*, 438 sk.).

Vilniaus nuoraše redaguojami, papildomi buvo ne tik objektų pavadinimai, bet ir aprašymų tekstai, keičiantys prasmę, pvz., *Ариум мерк* aprašymo dalis:

<i>Charkovo nuoraše,</i> lap. 18: 1 pokalbis, 6 sk. ⁴⁰	<i>Vilniaus nuoraše,</i> lap. 38r, 6 sk., 18 dalis
<i>Мамкам не даем ни семяни, ни паки травы питу для различных болезней, коих аз, переводщик книги сея, написати не велел</i>	<i>Мамкам не даем ни семени, ни травы питу для ради различных болестей, коих язв (sic!) перевотчик книги сея написати велел.</i>

Ir tokių pavyzdžių, atlikus išsamų tekstologinį tyrimą, matyt, būtų galima rasti ne vieną.

3. ILIUSTRACIJŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ. Tyrėjos T. Isačenko ir A. Ipolitova pastebėjo, kad *Vilniaus nuorašo* piešiniai sava išraiška gana tolimi *Gart der Gesundheit* graviūroms, juos atspindi tik bendraisiais bruožais, yra įsivaizduojami ir unikalūs⁴¹. Tačiau kažin ar juos galima vadinti unikaliais. Jau XX a. pradžioje buvo pastebėti ankstyvųjų spaudinių graviūrų panašumai, pakartojimai ar papildymai⁴². *Vilniaus nuoraše* visi piešiniai atitinka siužetinius

39 ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'...*, p. 145, 147. Be esamo defekto, *Vilniaus nuoraše* nebuvo identifikuotas tik vienas tyrėjos pateiktas pavyzdys.

40 Tekstas pateikiamas pagal ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'...*, p. 147.

41 Ten pat, p. 164.

42 Išsamiau: KLEBS, Arnold C. Incunabula lists. I. Herbals: Continued. *The Papers of the Bibliographical Society of America*, 1918, vol. 12, no. 1/2, p. 41–53. [žiūrėta 2021 m. liepos 12 d.]. Prieiga per internetą: <www.jstor.org/stable/24295674>.

spaudinio vaizdus, pvz., vyrišką ir moterišką mandragoras, vandens fontaną, banginį ambros apraše, narcizo atvaizdus, elnių širdies kaulo ir ožį muskuso aprašymuose, o mėta, kaip ir spaudiny, taip pat pavaizduota trimis variantais (lap. 335r). Skiriasi tik jų atlikimo maniera. T. Isačenko žmonių vaizdavimo manierą kodekse priskiria Stroganovų dailės mokyklai⁴³. Visi kodekso tyrėjai sutinka, kad dekoratyviųjų kodekso detalių – inicialinių raidžių, atsklandos ir augalų piešinių – stilistika panaši į XVI–XVII a. senosios spaudos ornamentus⁴⁴, artima „rusų barokui“⁴⁵, kuris XVII a. antrojoje pusėje ėmė plisti caro, patriarcho ir diduomenės dvaruose⁴⁶. Kitas labai svarbus A. Ipolitovos pastebėjimas – tai *Uvarovo* ir *Vilniaus nuorašų* iliustracijų panašumas, atskirų detalių pasikartojimas (pvz., šaknis nupiešta tarsi paukštis su išsižiojusi snapu, 159 sk., lap. 189r; arba šaknis tarsi fantastinė būtybė, 169 sk., lap. 196r)⁴⁷. Įdomu tai, kad, O. Sapožnikovos nuomone, dailininkas, dekoravęs *Šelonino nuorašą*, galėjo dalyvauti dekoruojant ir *Uvarovo nuorašą* ar bent priklauso tai pačiai mokyklai⁴⁸. Šios tyrėjos nuomone, dailininkas perėmė Maskvos spaustuvės rūmuose (*Московский печатный двор*) spaudinių rubrikoms ir inicialams naudotą stilistiką⁴⁹. Tai leidžia daryti išvadą, kad šiuo metu žinomi bent trys vieno dailininko ar tai pačiai dailės mokyklai priklausantys iliustruoti nuorašai, sudaryti kelių dešimtmečių skirtumu.

Vilniaus nuorašą analizuojant *de visu* pastebėti keli kodekso dekoravimo skirtumai. Spaudinyje (skirtinguose jo egzemplioriuose) graviūrų išdėstymas tekste įvairuoja, o *Vilniaus nuoraše* piešiniai įterpti aprašo pradžioje, teksto išorinėje kraštinėje. *Vilniaus nuoraše* yra papildomų iliustracijų. Pvz., *Acetum* (acto, 42 sk.) aprašymas kodekse papildytas puodyne su dangčiu (lap. 83v), o spaudinyje šios iliustracijos nėra; *Bassilicon*, 72 sk., iliustruotas dviem visai skirtingais būdais, kurių vienas atliktas kita ranka (lap. 109r). Kodekse iliustruoti ir papildomai aprašyti objektai, kurių 1492 m. spaudinyje nėra (lap. 111v; lap. 159v,

43 ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'*..., p. 164.

44 IPPOLITOVA, Aleksandra. K istorii russkoi botanicheskoi illyustratsii ..., p. 16–19; ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'*..., p. 165.

45 KOPYAK, Natal'ya; MOROZOVA, Nadezhda; TURILOV, Anatolii. Kirillicheskie rukopisy knigi XV–XIX vv. ..., p. 75;

46 Išsamiau: CHEREPNIN, Lev. *Russkaya paleografiya*. Moskva, 1956, p. 401–406.

47 Su vaizdų palyginimu galima susipažinti: IPPOLITOVA, Aleksandra. K istorii russkoi botanicheskoi illyustratsii ..., p. 20–27.

48 SAPOZHNIKOVA, Olga. Litsevoi Travnik Sergiya Shelonina ..., p. 24–25; IPPOLITOVA, Aleksandra. K istorii russkoi botanicheskoi illyustratsii ..., p. 19.

49 SAPOZHNIKOVA, Olga. Litsevoi Travnik Sergiya Shelonina ..., p. 26–27.

321v). Dar vienu sąmoningu pakeitimu laikytume spaudinyje pavaizduotos vienuolės pakeitimą kodekse vyru (*Гранетин торум*, 245 sk., kodekse lap. 264v). Kiti smulkūs skirtumai gali būti traktuojami kaip nuorašo sudarytojų (rašovų, dailininkų) klaidos: 1. likęs tuščias langas iliustracijai ten, kur spaudinyje jos nebuvo (pvz., spaudinyje *Amidum Amedom*, 38 sk., o kodekse – lap. 78v); 2. spaudinyje iliustracija yra, o kodekse ji nenupiešta, tik paliktas tuščias langas (*Agrissolium*, 49 sk., kodekse lap. 92r); 3. iliustracijai nepalikta vieta (*Nenufar*, 338 sk.; kodekse lap. 341v); 4. *Arbor paradissi* (48 sk.) spaudinio iliustracija kodekse atsidūrė *Auellana Indica* aprašyme (47 sk., lap. 90v). Ar šios papildomos iliustracijos, kiti skirtumai yra *Floro* ir *Uvarovo* nuorašuose, šiuo metu atsakyti neturime galimybės.

A. Ipolitovos nuomone, iliustracijos *Vilniaus nuoraše* buvo kopijuojamos nuo *Uvarovo nuorašo*, nes jis senesnis⁵⁰. Tačiau šia įžvalga suabejoti verčia išlikusių iliustracijų skaičius *Vilniaus nuoraše*. Spaudinyje buvo 542 iliustracijos, *Uvarovo nuoraše* jų yra apie 330 (išbaigti piešiniai tesiekia 216 skyrių), *Vilniaus nuoraše* – 342 išbaigti piešiniai (iki 369 dalies ir dar 4 piešinių metmenys; dar turėjo būti ir kodekso spragose, pvz., dingusiame 22 lanke). Tad didesnis išlikusių iliustracijų skaičius *Vilniaus nuoraše* tampa klausimu: nuo ko kopijavo piešinius, kurių *Uvarovo nuoraše* nėra? Gal buvo dar vienas visiškai iliustruotas nuorašas? Nei į šį, nei į likusius klausimus – ar buvo matomos originalios spaudinio graviūros, ar kopijuojama nuo kito ir kurio nuorašo, – šiandien atsakyti dar negalime.

4. KODEKSO PERRAŠYMO VIETA, LAIKAS. Deja, nei knygos pabaigos su galimu kolofonu apie perrašymo aplinkybes, nei kitų provienencinių įrašų neišliko. Neturime ir tikslių duomenų apie kodeksą rašiusius, jį iliustravusius ar įrišusius asmenis. Kodekso perrašymo laiką ir vietą šiuo metu datuojame remdamiesi nustatytais vandenženkliais: kodekso blokui panaudotas popierius su *Amsterdamo*, *Juokdario galvos* vandenženkliais, nuo XVII a. itin dažnai naudotas Maskvos valstybėje⁵¹. Kodekse likusios geografinės nuorodos taip pat nuolat mini Rusią, kartą – Maskvą (*растет zde на Москве*, lap. 229r). O dar du paminėjimai – *a растет на Коломне множествено* (lap. 210v), *no*

50 IPPOLITOVA, Aleksandra. K istorii russkoi botanicheskoi illyustratsii ..., p. 19.

51 DIANOVA, Tat'jana. Filigrani XVII–XVIII vv. „Golova shuta“. In *Trudy Gosudarstvennogo Istoricheskogo muzeya*. Vypusk 9 [žiūrėta 2021 m. birželio 16 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.opentextnn.ru/history/paleography/index.html?id=3092>>; DADYKIN, Anton. Bumaga v russkikh kirillicheskikh knigakh XVII v. In *VI Shkola-seminar povysheniya kvalifikatsii sotrudnikov, nachinayushchikh rabotu s kirillicheskimi rukopisnymi i pechatnymi kni zhnyimi pamyatnikami XV–XVII vv.* Metodicheskie rekomendatsii. Sost. A. V. Dadykin. Rostov, 2006. [žiūrėta 2021 m. birželio 16 d.] Prieiga per internetą: <<http://opentextnn.ru/old/history/paleography/index.html?id=2933>>.

пязански (lap. 498r) tampa netiesiogine užuomina ir į rašovų gimtąsias vietas. Šiuos argumentus sutvirtina ir kodekso kalba, inicialinių raidžių rašyba, dekoravimo stilius. Aptardama pastaruosius požymius, T. Isačenko daro prielaidą, kad *Vilniaus nuorašas* gimė Maskvos patriarcho arba Maskvos spaustuvės rūmų aplinkoje⁵². Tačiau ar tik čia kodeksas galėjo būti perrašytas?

Kaligrafiškas knyginis raštas, augalų vaizdavimo meninis lygis, knygos bloko puošyba leidžia teigti, kad knyga buvo sukurta profesionalioje aplinkoje – skriptoriume. Pasak T. Isačenko, gausios fonetinio pobūdžio klaidos tekste liudija, kad rašovui tekstas galėjo būti diktuojamas⁵³. Paliktos tuščios vietos piešiniam, persidengiančios jų ir rašto detalės (pvz., lap. 186v), neįrašytos inicialinės raidės liudija dailininką dirbus atskirai, iliustracijas piešiant ir inicialines raides raudonu rašalu įrašant jau perrašytame tekste.

Dar viena galimybė rasti perrašymo vietą – nustatyti nuorašo protografą. T. Isačenko monografijoje minima, kokius šaltinius galėjo naudoti *Sveikatos sodo* nuorašų rengėjai. Pvz., jau *Charkovo nuoraše* liko pastabos apie lotynišką *Sveikatos sodo* egzempliorių⁵⁴. Rengiant *Floro nuorašą*, jau buvo žinomi Spičinskio⁵⁵ ir Sirenijaus⁵⁶ enciklopedinių veikalų vertimai į rusų kalbą⁵⁷. *Vilniaus nuorašo* tekstuose esančios vertėjo / rašovo užuominos taip pat netiesiogiai atskleidžia kūrinio vertimui / sudarymui naudotus šaltinius, pvz., minima: **во второй своей книзе** (lap. 74v); **в главной книзе то писана** (lap. 111v); **вписано после из иных книг** (lap. 159v); **в первой книзе** (lap. 228r); **в книзе своей собирательной** (lap. 232v); **в сей немецкой книзе** (lap. 321v); *Протеприлла ... Сие травы в сей книзе несть назнаменена сия трава из иной книги. А лекарство потому ненаписано что в старой той книге* (lap. 404v–405v). Tačiau *Gart der Gesundheit* (1492 m.) egzemplioriuose šis au-

52 ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost'*..., p. 163.

53 Ten pat, p. 166.

54 Ten pat, p. 152.

55 SPICZYŃSKI, Hieronim. *O ziołach tutecznych i zamorskich i o mocy ich, a k temu księgi lekarskie*. Cracoviae: Cracouiae: apud viduam Floriani Vnglerij, 1542, [12] k., k. 1-2, 5-145 [i.e. 246]: il., herb; 4°.

56 Zielnik Herbarzem z ięzyka Łacinskiego zowią To iest Opisanie własne imion, kształtu, przyrodzenia, skutkow, y mocy Zioł wszelakich Drzew Krzewin y korzenia ich, Kwiatu, Owocow, Sokow Miasg, Zywic y korzenia do potraw zaprawowania Takze Trunkow, Syropow, Wodek Lekiwazrow, Konfektow [...] pilnie zebrane a porządnie zapisane przez D. Simona Syrenniusa. Cracoviae : w Drukarni Bazylego Skalskiego. [22], 1540 [i.e. 1544], [12] s.: il.; 2°.

57 NIKOLAEV, Sergei. *Pol'sko-russkie literaturnye svyazi 16–18 v.v.: bibliograficheskie materialy*. Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriya, 2008, p. 90–91, 95–96.

galas yra aprašytas (414 sk.), o mums tai tampa užuomina, kad buvo perrašoma nuo kito, defektuoto egzemplioriaus. Dar viena rašovo pastaba – *Апиос ... и то ретька дикая по руски толкуется, но то есть не правда, понеже о той ретке написано будет, в той беседе где рцы начнутя* (lap. 98r) – leidžia manyti, kad jis pastebėjo buvusias klaidas *Vilniaus nuorašo* šaltinyje. Tad galima manyti, kad kodekso rašovas galėjo matyti bent kelis šaltinius. Šiuos prieraišus sulyginus su *Charkovo, Floro, Uvarovo nuorašais* būtų galima daugiau pasakyti apie naudotų šaltinių skaičių, pastabų prieskyrą vertėjui ar rašovui.

Kodikologinė ir tekstologinė analizė išryškino vidinius *Vilniaus nuorašo* kodekso skirtumus ir panašumus. Skirtumai – dvigubas skirtingas, nesutampantis lankų žymėjimas; pagrindinio teksto lankų numeravimas (pirmas objektas aprašomas jau 6 lanke⁵⁸); 7 tušti lapai tarp rodyklių bei pagrindinio teksto; skirtinga popieriaus kokybė ir rašalo sudėtis; neatitikimai abėcėlinės rodyklės bei pagrindinio teksto struktūroje, objektų nomenklatūros rašyboje (abėcėlinė rodyklė yra artimesnė *Uvarovo nuorašui*, o pagrindinis tekstas – *Charkovo / Floro nuorašui*); objektų įvardijimų rusų kalba gausa teksto aprašuose – skatino žvelgti į *Vilniaus nuorašą* kaip dviejų atskirų, skirtingų objektų – rodyklių bloko ir pagrindinio teksto – fizinį sujungimą. Kiti požymiai – tas pats popierius rodyklėje ir pagrindinio teksto pradžioje, sutampanti rašysena, inicialinių raidžių puošyba rodyklėse ir pagrindiniame tekste, vienodi pigmentai dekoru spalvoms, nenutrūkstantis teksto nuoseklumas, nors kita popieriaus, rašalo kokybė – teikė argumentus įžvalgai, kad *Vilniaus nuorašas* buvo sudarytas vienoje vietoje. Kodeksą tuo pat metu keli rašovai galėjo perrašinėti atskiriomis dalimis nuo skirtingų redakcijų nuorašų (taip galėjo atsirasti ir nenuoseklus pagrindinio teksto lankų žymėjimas), kurių vienas turėjo būti gausiau nei *Uvarovo nuorašas* iliustruotas. Perrašius, visi lankai sujungti į visumą, kuri dekoruota, papuošti bloko išorės kraštai. Tokiu būdu svarbūs tampa ir kiti, formalūs, visų nagrinėtų nuorašų požymiai: tiek *Floro*, tiek *Uvarovo nuorašų* kodeksai yra 1° formato, *Uvarovo* ir *Vilniaus nuorašams* naudota bent viena tapati popieriaus rūšis (*Amsterdamas su AP*), *Šelonino* ir *Uvarovo nuorašai* turi vienodą pratarmę⁵⁹. Visi nagrinėti nuorašai taiko vienodą informacijos pateikimo struktūrą: tekstai skirstomi į pokalbius, turi ištisinę skyrių numeraciją⁶⁰. Visa tai leidžia manyti, kad kodeksai galėjo būti rengiami vienoje vietoje, nors ir skirtingu metu.

58 Pirmi 5 lankai taip pat galėjo būti skirti pratarmei ir dar vienam rodyklių blokui.

59 SAPOZHNIKOVA, Olga. „Lechebnik Stroganovskikh lekarstv“ ..., p. 481–484.

60 Apie *Šelonino nuorašą* išsamiau: SAPOZHNIKOVA, Olga. Litsevoi Travnik Sergiya Shelonina ..., p. 22.

Tad kuriame Masvos skriptoriume galėjo būti perrašytas *Vilniaus nuorašas*? XVII a. antrojoje pusėje buvo bent kelios vietos, kuriose buvo kaupiamos skirtingų leidimų įvairiakalbės knygos, jų vertimai ir nuorašai, buvo verčiamos ir rengiamos naujos knygos. Pvz., minima, kad carui naują 5 dalių *Sveikatos sodo* egzempliorių (kurio penktoji dalis buvusi Sirenijaus į lenkų kalbą išversta Dioskarido vaistažolių knyga⁶¹) 1678 m. perrašė Rūmų tarnybos padjakis Vasilijus Ivanovičius⁶². Tačiau stambūs skriptoriumai buvo bent trys. Pirmiausia minėtina Maskvos patriarcho aplinka ir jo globojami Maskvos spaustuvės rūmai, įsteigti caro liepimu ir rengę bei spausdinę ne tik bažnytinius leidinius. Antroji vieta – tai Pasiuntinių tarnyba, kurioje knygų rengimo baruose darbuososi kūrinių autoriai, rinkinių sudarytojai, rašovai, dailininkai, rašovai auksu, ikonų tapytojai ir gausi vertėjų komanda. Joje XVII–XVIII a. sandūroje dirbo ir buvusių Abiejų Tautų Respublikos piliečių, pvz., Stepanas Čižinskis, vilnietis Stachijus Gadzialovskis⁶³. Trečia vieta – tai Vaistinių tarnyba (Аптека́рский приказ)⁶⁴. Atnaujinta ir sustiprinta institucija ne tik rūpinosi caro sveikata, bet nuo 1654 m. rengė gydytojus, rinko vaistažoles ir gamino vaistus. Joje, kaip ir Pasiuntinių tarnyboje, dirbo gausus kolektyvas: vaistažolininkai, gydytojai, ikonų tapytojai, vertėjai, kitų profesijų atstovai⁶⁵. Nuo 1670 m. tarnyba aktyviai rūpinosi ir medicinai skirtomis knygomis⁶⁶: jas rinko, rengė naujus nuorašus (pvz., žinomi net devyni vaistų gamybai skirtos knygos *Pharmacopoeia*

61 *Zielnik Herbarzem z ięzyka Łacinskiego zowią ...* zbrane a porządnie zapisane przez D. Simona Syrenniusa.

62 ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost' ...*, p. 162. Tyrėjos minimas caras Aleksejus Michailovičius (1629–1676) tuo metu jau buvo miręs.

63 BELOBROVA, Olga. Gadzialovskii (Gadzialovskii) Stakhii. *Slovar' knizhnikov i knizhnosti Drevnei Rusi*. Sankt-Peterburg, 1992, vyp. 3: XVII vek, ch. 1, p. 191; TEMČINAS, Sergejus. *Kakoi pol'skii pechatnyi Koran perevel v moskovskom Posol'skom prikaze S.F. Chizhinskii v 1683 godu: K retseptsii proizvedenii Ioannikiya Galyatovskogo*. In *Tatarskie dziedzistwo kulturowe. Historia. Literatura. Sztuka*. Torun: Adam Marszałek, 2018, p. 68–76.

64 Naujausias tyrimas apie Vaistinių tarnybą: KHUDIN, Kirill. *Dokumenty Aptekarskogo prikaza (1629–1672 gg.) kak istoricheskii istochnik*. Disertacija. Federal'noe gosudarstvennoe byudzhethnoe uchrezhdenie nauki Institut vseobshchei istorii Rossiiskoi akademii nauk. Moskva, 2021, 208 p. [žiūrėta 2021 m. liepos 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://igh.ru/system/dissertations/dissertation_pdfs/000/000/039/original/5ea675ae2d3360e948e599716479b7aa279a0423.pdf?1614584656>; SAPOZHNIKOVA, Olga. „Lechebnik Stroganovskikh lekarstv“ ..., p. 471–479.

65 KHUDIN, Kirill. *Dokumenty Aptekarskogo prikaza ...*, p. 206–207.

66 Apie institucijos biblioteką išsamiau: *Katalog knig iz sobraniia Aptekarskogo prikaza*. Sost. E. A. Savel'eva. St. Petersburg: Al'faret, 2006, p. 19–25. 2006.

vertimo iš lotynų į rusų kalbą nuorašai, atlikti XVII a. pabaigoje – XVIII a. pradžioje⁶⁷). Juolab, kad ir Šelonino nuorašas buvo gerai žinomas Vaistinių tarnyboje⁶⁸, XVII–XVIII a. sandūroje buvo papuolęs gydytojui Aleksejui, dirbusiam Maskvoje (*лекарской палаты*⁶⁹). Tai leidžia manyti, kad *Vilniaus nuorašas* taip pat galėjo būti parengtas Vaistinių tarnyboje.

Išvados

Sudarytas *Sveikatos sodo Vilniaus nuorašo* kodikologinis aprašas, *de visu* atlikta kodekso sandaros ir pirminė lyginamoji tekstų analizė atskleidžia *Vilniaus nuorašo* ypatumus bei leidžia kelti hipotezę, kuriame skriptoriume jis galėjo būti sukurtas.

Pirmąją ypatybę laikome tai, kad LMAVB Rankraščių skyriuje saugomas, XVII–XVIII a. sandūroje Maskvoje sukurtas, didelės apimties (1°, 570 lap.) kodeksas nėra vienalytis objektas. Kodeksas sudarytas iš dviejų skirtingų redakcijų knygų dalių, kurių viena – abėcėlinė rodyklė – yra artimesnė *Uvarovo nuorašui*, o pagrindinis tekstas – *Charkovo / Floro nuorašui*. Kas ir kada šias dvi dalis sujungė į vieną kodeksą, šiuo metu atsakyti negalime, tačiau panaudotas tos pačios rūšies popierius, panašios rašalo ir pigmentų charakteristikos leidžia manyti, kad abi dalys buvo perrašytos tame pat skriptoriume.

Antrąją ypatybę laikytume kruopštų nuorašo parengimą. Kodeksas rengtas kaip pavyzdinė senoji rankraštinė knyga: perrašytas knyginio pusstaviu, gausiai iliustruotas vaistinių medžiagų vaizdais, dekoruotas puošnia rubrika ir inicialinėmis raidėmis. Puošybai naudoti spalvoti pigmentai, taip pat būta aukšavimo. Kodekso bloko kraštai buvo dažyti ir puošti ornamentiniais įspaudais. Tai leidžia svarstyti apie aukštą kodekso užsakovo socialinį statusą.

Trečiąją ypatybę, nepaisant esamų defektų, laikytume *Vilniaus nuorašo* išskirtinį teksto išsamumą. Jį sudaro išsamiausias rodyklių blokas, surenkantis į visumą ir susistemintai pateikiantis ankstesniuose nuorašuose esančias rodykles, skirtas tiek objektų aprašymams, tiek ligų gydymo būdams. Pagrindinis

67 GRIFFIN, Clare. *The Production and Consumption of Medical Knowledge in Seventeenth-Century Russia: The Apothecary Chancery*. Disertacija. London: University College London, 2012. 235 p. [žiūrėta 2021 m. birželio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://discovery.ucl.ac.uk/1388075/15/1388075.pdf>>, p. 152.

68 SAPOZHNIKOVA, Olga. Stol'nik, lekar', pochtmeister, strypachii i podporuchik ..., p. 47, 51.

69 Tyrėjų nuomone, tai kitas Vaistinių tarnybos ar jos padalinio pavadinimas. Išsamiau: SAPOZHNIKOVA, Olga; MAKAROV, A. Litsevoi Travnik Stroganovykh–Shelonina ..., p. 45.

tekstas buvo papildytas naujais objektais, praturtintas naujais vaizdais, jame net 237 augalų, 38 mineralų pavadinimai rusų kalba, bent 10 įvardijimų lenkų kalba. Ankstesniuose nuorašuose buvę vertėjo, rašovo priedašai panaudoti ir tapo integralia *Vilniaus nuorašo* tekstų dalimi.

Sutampantys formalūs požymiai, teksto organizavimo schemas ir pagalbiniai tekstai, perimti vaistinių medžiagų pavadinimai rusų kalba, ta pati iliustracijų stilistika skatino ieškoti vietos, kur visus straipsnyje minimus – *Floro*, *Uvarovo*, *Šelonino* – nuorašus, taip pat kitus senuosius spaudinius ar jų vertimus *Vilniaus nuorašo* kūrėjai galėjo matyti. Manytina, kad tokia vieta, kurioje knygos ir jų nuorašai apie vaistažoles bei kitas gydomąsias medžiagas, vaistų gamybą buvo kaupiami, rengiami, kuri turėjo savus vertėjus ir dailininkus, kur visus minimus nuorašus galėjo pamatyti ir panaudoti sudarant *Vilniaus nuorašą*, buvo Vaistinių tarnyba.

Šiuo metu vis dar neatsakyti liko keli klausimai. Vienas jų – apie kodekso iliustracijų kūrėjus, piešinių santykį su Simono Ušakovo (1626–1686) vadovautos dailės mokyklos Ginklų rūmuose (*Оружейная палата*) darbais. Antrasis klausimas – kaip kodeksas pateko į *Vilniaus* viešąją biblioteką. Kodekso kelionės į *Vilnių* istorija padėtų atskleisti *Vilniaus nuorašo* funkcionavimo istoriją.

Tačiau svarbiausias mums liko kultūrinius ryšius atspindintis klausimas. Gausūs papildomi polonizmai nuoraše rodo, kad kodekso kūrimo darbuose turėjo dalyvauti ir asmuo, mokantis ne tik vokiečių, lotynų, bet ir lenkų kalbas. Šiuo metu dar negalime palyginti polonizmų skirtinguose nuorašuose, nieko nežinome ir apie iš ATR kilusių vertėjų dalyvavimą sudarant šiuos enciklopedinius veikalus. Tai padėtų atskleisti Vaistinių tarnybos archyvo dokumentų informacija apie tuo metu ten dirbusius vertėjus ir jų atliktus darbus.

Taigi, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje saugomas *Sveikatos sodas* – Rusijos rašto paminklas, *Gart der Gesundheit* (1492) vertimo nuorašas, sukurtas XVII–XVIII a. Maskvoje. Išsiskiriantis teksto išsamumu, vaistinių augalų pavadinimų rusų kalba, polonizmų gausa, įdomia medicinine informacija, puikiai iliustruotas rankraštinis kodeksas dar laukia tolesnių tyrimų.

Šaltiniai

1. CUBA, Johannes von. *Gart der Gesundheit* [Low German] *Gaerde der Suntheit*. Lübeck: Stephanus Arndes, 1492. 342 p. Prūsijos kultūros fondo Berlyno valstybinė biblioteka (Staatsbibliothek zu Berlin), 4° Inc 1483. [žiūrėta 2021 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://resolver.staatsbibliothek-berlin.de/SBB00015F7700000000>>.

2. CUBA, Johannes von. *Gart der Gesundheit* [Low German] *Gaerde der Suntheit*. Lübeck: Stephanus Arndes, 1492. [324] lap. Jeilio universiteto Istorinė Medicinos mokyklos biblioteka (Yale University, Historical Library of the Medical School), Incunabula G–109 (Goff). [žiūrėta 2021 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://archive.org/details/3847326>>.
3. *Katalog rukopisyam, khranyashchimsya v Rukopisnom otdelenii Vilenskoj publichnoj biblioteki*, [iki 1912 m.], t. 2, 246 lap., Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, F22–123.
4. *LTSR MA centrinė biblioteka. Rankraščių skyrius. Rankraščių priėmimo aktai*. 1946-01-04–1948-01-12, 48 lap. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, F75–347.
5. *Litsevoi travnik ili Vodoshnik*, 1620, 355 lap. Biblioteka Rossiiskoi akademii nauk (BAN), 17.4.12.
6. *Pervyi Moskovskii litsevoi spisok (Spisok Flora)*, 1616. Rossiiskii gosudarstvennyi arkhiv drevnikh aktov (RGADA), f. 188, nr. 649.
7. *Travnik: [Rukopis' iz biblioteki Ivana Groznogo]*. 1534, 582 lap. Tsentral'noiaya nauchnaya biblioteka Khar'kovskogo natsional'nogo universiteta imeni V.N. Karazina, CNB: 121-p 159/c. [žiūrėta 2021 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/1975>>.
8. *Travnik*, XVII a., 746 lap. *Gosudarstvennyi Istoricheskii muzei (GIM)*, Uvar. 387–1. [žiūrėta 2021 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://catalog.shm.ru/entity/OBJECT/157496?query=%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA&fund=21&index=15>>.

Literatūra

9. BELOBROVA, Olga. Gadzalovskii (Gadzyalovskii) Stakhii. *Slovar' knizhnikov i knizhnosti Drevnei Rusi*, Sankt-Peterburg, 1992, vyp. 3: XVII vek, ch. 1, p. 191.
10. BOBROVA, M.; ZHURAVLEVA, I. Travniki XVI i XVIII vv. v fonde Tsentral'noi nauchnoj biblioteki Khar'kovskogo natsional'nogo universiteta imeni V. N. Karazina. 2011 [žiūrėta 2021 m. birželio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/9921/2/Travniki_CNB.pdf>.
11. BULANIN, Dmitrii. Bulev (Byulov) Nikolai. *Slovar' knizhnikov i knizhnosti Drevnei Rusi*. Leningrad, 1988, vyp. 2: 2-ya polovina XIV–XVI v., ch. 1. [žiūrėta 2021 m. birželio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lib.pushkinskijdom.ru/Default.aspx?tabid=3712>>.
12. CHEREPNIN, Lev. *Russkaya paleografiya*. Moskva, 1956, 616 p.
13. DADYKIN, Anton. Bumaga v russkikh kirillicheskich knigakh XVII v. In *VI Shkola-seminar povysheniya kvalifikatsii sotrudnikov, nachinayushchikh rabotu s kirillicheskimi rukopisnymi i pechatnymi kni zhnyimi pamyatnikami XV–XVII vv.* Metodicheskie rekomendatsii. Sost. A. V. Dadykin. Rostov, 2006. [žiūrėta 2021 m. birželio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://opentextnn.ru/old/history/paleography/index.html?id=2933>>.
14. DIANOVA, Tat'jana. Filigrani XVII–XVIII vv. „Golova shuta“. In *Trudy Gosudarstvennogo Istoricheskogo muzeya*. Vypusk 9. [žiūrėta 2021 m. birželio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.opentextnn.ru/history/paleography/index.html?id=3092>>.
15. GLONING, Thomas. Textorganisation und Wortgebrauch im mittelniederdeutschen Gaerde der suntheit (1492). *Jahrbuch für Germanistische Sprachgeschichte*, 2015, vol. 6, no. 1, p. 60–87. DOI: <https://doi.org/10.1515/jbgs-2015-0007>.

16. GRIFFIN, Clare. *The Production and Consumption of Medical Knowledge in Seventeenth-Century Russia: The Apothecary Chancery*. Disertacija. London: University College London, 2012. 235 p. [žiūrėta 2021 m. birželio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://discovery.ucl.ac.uk/1388075/15/1388075.pdf>>.
17. IPPOLITOVA, Aleksandra. K istorii russkoi botanicheskoi illyustratsii: “uchenye” i “narodnye” travniki XVI–XVIII vekov. *Vivlioika: E-Journal of Eighteenth-Century Russian Studies*, 2018, vol. 6, p. 13–45.
18. ISACHENKO, Tat'jana. Yavlyaetsya li Khar'kovskii spisok Travnika 1534 g. avtoigrafom perevoda Nikolaya Byulova? *Drevnyaya Rus': Voprosy medievistiki*. 2009, nr. 2 (36), p. 97–109. [žiūrėta 2021 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.drevnyaya.ru/vyp/2009_2/part10.pdf>.
19. ISACHENKO, Tat'jana. *Perevodnaya moskovskaya knizhnost': Mitropolichii i patriarshii skriptorii XV–XVII vv. Rossiiskaya gosudarstvennaya biblioteka*. Moskva: Pashkov dom, 2009. 334 p., [8] iliustr. lap.: iliustr., faks.
20. ISACHENKO, Tat'jana. Rukopisi mitropolich'ego skriptoriya v bibliotekakh Rossii i Litvy (k istorii unikal'noi Vil'nyuskoj rukopisi tsarskogo travnika). *Knjgotyra*, 2010, t. 54, p. 186–198.
21. *Katalog knig iz sobraniia Aptekarskogo prikaza*. Sost. E. A. Savel'eva. St. Petersburg: Al'faret, 2006, p. 19–25.
22. KHUDIN, Kirill. *Dokumenty Aptekarskogo prikaza (1629–1672 gg.) kak istoricheskii istochnik*. Disertacija. Federal'noe gosudarstvennoe byudzhetnoe uchrezhdenie nauki Institut vseobshchei istorii Rossiiskoi akademii nauk. Moskva, 2021, 208 p. [žiūrėta 2021 m. liepos 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://igh.ru/system/dissertations/dissertation_pdfs/000/000/039/original/5ea675ae2d3360e948e599716479b7aa279a0423.pdf?1614584656>.
23. *Kirillicheskie rukopisnye knigi, khranyashchiesya v Vil'nyuse*: katalog. Sostavitel' Nadezhda Morozova. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008. XXXV, 243 p.
24. KLEBS, Arnold C. Incunabula lists. I. Herbals: Continued. *The Papers of the Bibliographical Society of America*, 1918, vol. 12, no. 1/2, p. 41–53. [žiūrėta 2021 m. liepos 12 d.]. Prieiga per internetą: <www.jstor.org/stable/24295674>.
25. KOPYAK, Natal'ja; MOROZOVA, Nadezhda; TURILOV, Anatolii. Kirillicheskie rukopisnye knigi XV–XIX vv. v sobraniyakh fondov BAN Litvy. *Krakowsko–Wileńskie studia slawistyczne*. Kraków, 1997, t. 2, p. 41–112.
26. KOROLOFF, Rachel. Travniki, travniki, and travniki: herbals, herbalists and herbaria in seventeenth century and eighteenth-century Russia. *Vivlioika: E-Journal of Eighteenth-Century Russian Studies*, 2018, vol. 6, p. 58–76. DOI: <https://doi.org/10.21900/j.vivlioika.v6.543>
27. MARCHUKOVA, Svetlana. Aptekarskii prikaz. In *Medsitina v zerkale istorii*. [elektroninis išteklius]. [žiūrėta 2021 m. liepos mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://bibliotekar.ru/421/63.htm>>.
28. NIKOLAEV, Sergei. *Pol'sko-russkie literaturnye svyazi 16–18 v.v.*: bibliograficheskie materialy. Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriya, 2008. 248 p.
29. *Opisanie rukopisei Vilenskoj publichnoi biblioteki, tserkovno-slavyanskikh i russkikh*. Sostavil Flavian Dobryanskii. Vil'na, 1882. 533 p.
30. SAPOZHNIKOVA, Olga. „Lechebnik Stroganovskikh lekarstv“ i litsevoi Travnik Sergiya Shelonina. In *Istoriik i istochnik*: Sbornik statei k yubileyu Sergeya Nikolaevicha Kistereva. Sankt Peterburg: Iskusstvo Rossii, 2018, p. 439–485.

31. SAPOZHNIKOVA, Olga. Litsevoi Travnik Sergiya Shelonina: spisok s perevoda russkogo vracha XVI v. *Vestnik Al'yans-Arkheo*, 2016, nr. 15, p. 11–40.
32. SAPOZHNIKOVA, Olga. Stol'nik, lekar', pochtmester, stryapchii i podporuchik – vladel'tsy Travnika Stroganovykh-Shelonina. *Peterburgskaya bibliotechnaya shkola*, 2017, nr. 2 (58), p. 45–58.
33. SAPOZHNIKOVA, Olga; MAKAROV, A. Litsevoi Travnik Stroganovykh–Shelonina i rod Saltykovykh. *Natsional'noe kul'turnoe nasledie Rossii: Regional'nyi aspekt. Materialy V Vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii 29 marta 2017 g.*, Samara. Pod red. S. V. Solov'evoi. Samara, 2017, p. 30–48.
34. SPICZYŃSKI, Hieronim. *O ziolach tutecznych i zamorskich i o mocy ich, a k temu ksiegi lekarskie*. Cracoviae: Cracouiae: apud viduam Floriani Vnglerij, 1542, [12] k., k. 1-2, 5-145 [i.e. 246]: il., herb; 4°. Su dedikacija Stanislovui Goštautui. [žiūrėta 2021 m. vasario 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://polona.pl/item/o-ziolach-tutecznych-y-zamorskich-y-o-moczy-ich-aktemu-kxiegi-lekarskie,NDczOTUzNA/2/#info:metadata>>.
35. TEMČINAS, Sergejus. Kakoi pol'skii pechatnyi Koran perevel v moskovskom Posol'skom prikaze S.F. Chizhinskii v 1683 godu: K retseptsii proizvedenii Ioannikiya Galyatovskogo. In *Tatarskie dziedzistwo kulturowe. Historia. Literatura. Sztuka*. Torun: Adam Marszałek, 2018, p. 68–76.
36. USHINSKENE, Viktorija. *Narodnaja anatomicheskaja terminologija v russkom jazyke = Anatominė liaudies terminija rusų kalboje: slovoobrazovatel'naja i semanticheskaja rekonstrukcija naimenovanių brjushnyh organov*. Vil'njus: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, 159, [1] p.
37. *Zielnik Herbarzem z ięzyka Łacinskiego zowią* To iest Opisanie własne imion, kszałtu, przyrodzenia, skutkow, y mocy Zioł wszelakich Drzew Krzewin y korzenia ich, Kwiatu, Owocow, Sokow Miasg, Zywic y korzenia do potraw zaprawowania Takze Trunkow, Syropow, Wodek Lekiarzow, Konfektow [...] pilnie zebrane a porządnie zapisane przez D. Simona Syrenniusia. Cracoviae: w Drukarni Bazylego Skalskiego. [22], 1540 [i.e. 1544], [12] s.: il.; 2°.

1 PRIEDAS

Kodekso struktūros ir turinio lyginamoji lentelė

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>			<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r							
Folio	Skyriaus nr.	Objekto pavadinimas	Folio	Skyriaus nr.	Objekto pavadinimas	Capitt.	Objekto pavadinimas
11v	I.	Беседа 1–я, коя начинается азом		[.]			Pratarmė
	1.	Артемизия	29r–30v	1.	Артемизия	1.	Arthemisia
	2.	Абратанум	30v–32r	2.	Абратанум	2.	Abrotanum
	3.	Апсинтиоум. По руски польн	32r–33v	3.	Абсинтиум ... польнь	3.	Absinthium
	4.	Алиоум. По руски чеснок	34 r–35v	4.	Алиум ... чеснок	4.	Allium
	5.	Агримония	36r–v	5.	Агримония	5.	Agrimonia
	6.	Апиум	37r–38r	6.	Аниум	6.	Apium merck
	7.	Апиум сивестрие	38v–39r	7.	Апиум селивестре	7.	Apium silvestre
	8.	Апиум дустинум	39r–v	8.	Акиум рестикум	8.	Apium rusticum
	9.	Апиум сморой дарум	39v–40r	9.	Апиум сморой дарум	9.	Apium emorroidarum
	10.	Аристология ротунда	40v–41v	10.	Аристология ротунда	10.	Aristologia rotunda
	11.	Аристология лонга	42r–43r	11.	Аристология алонга	11.	Aristologia longa
	12.	Алтея. По роуски проснкурник или зен ивер	43v–44v	12.	Альтея ... а по руски зензевр	12.	Altea Deerwort
	13.	Асетоза по латынски. По руски шавей	45r–46r	13.	Асетоза ... по руски шавей малой	13.	Acetossa. Sure

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
14.	Анетум по латынски. По руски кроп	46v–47v	14.	Анетум, ... дилень ... а по руски кроп огородной	14.	Anetum. Dylle
15.	Анизум по латынски. По руски анис	48r–v	15.	Анизум ... по руски текло, изелие	15.	Anyssum. Anys
16.	Аарон	49r–50r	16.	Арон	16.	Aaron. Arone
17.	Атриплекс. По руски лебеда	50v–51r	17.	Атриплекс ... по руски лебеда	17.	Atriplex . Melde
18.	Аллилуйя	51v–52r	18.	Аллилуиа ... а по руски загоскины слезы	18.	Alleluia
19.	Азорум. По руски подлешник	52r–53r	19.	Азарум ... а по руски подлешник	19.	Azarum
20.	Афодилус	53v–54v	20.	Афодилус	20.	Affodilus
21.	Акорус. По руски сабелник	54v–55v	21.	Акарус	21.	Acorus
22.	Амброзия	56r–57r	22.	Амброзия	22.	Ambrosia Herteswort
23.	Антос	57v–59v	23.	Аитось ... розмарине	23.	Anthos Rozemaryne
24.	Алкекенги. По руски издыхова	60r–61r	24.	Алкекенги	24.	Alkekengi
25.	Астренс	61r–v	25.	Астренс ... кроп полской по руски	25.	Asstrentz
26.	Акказия. По руски тернь	62r–v	26.	Аказия ... по руски терновыс леваши незозрелых тернов	26.	Accacia

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
27.	Антер. По руски смородина	63r–v	27.	Антера ... по руски семя свороборинное, кое остается на попувках после спадения свороборинного или спадения режовы	27.	Antera	Rozensaet
28.	Аврикухамурис	63v–64v	28.	Аоурикуламурис	28.	Auricula muris	
29.	Авена. По руски овесь	64v–65r	29.	Авена ... по руски овес	29.	Auena	
30.	Апкала инария	65v–66r	30.	Аколинария	30.	Appollonaria	
31.	Алхимелла	66r–v	31.	Алхимилла	31.	Alchimilla	
32.	Арборгландинис. А по руски дуб	67r–68r	32.	Арбор гландинис ... по руски дуб	32.	Arbor glandis	
33.	Анакардус	68r–69r	33.	Анакардус	33.	Anacardus	
34.	Амигдалус. По роуски ядра миндальные	69v–71r	34.	Амигдала ... а по руски ядра миндальные	34.	Amigdalus	
35.	Алос. По руски сабур	71v–74v	35.	Алос ... по руски сабур	35.	Aloe	
36.	Алос лингиоум. [П]о руски синолось белой	74v–76r	36.	Алось лингнум ... синолойное древо	36.	Aloes lignum	
37.	Алафедта	76v–78r	37.	Азафетита ... а по руски песикал или дьявольской кал	37.	Assafetida	
38.	Амедоум. По руски смола	78v–79v	38.	Аминдом ... а по руски круп пшеничной или ил	38.	Amidum	Amedom

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>					
	39.	Армониякум. По руски пшеница	80r–81r	39.	Армониякум ... а то есть смола некоторого дерева	39.	Armoniacum
	40.	Амбро. По руски древа даникова смола китосова	81r–82r	40.	Амбра. Некии же русаки и поляки именуют то зелие похоть китову, а существа неведая как назвати по руски	40.	Ambra
	41.	Алкана. По руски похоть	82v–83v	41.	Алкана ... да по руски хонень	41.	Alcanna
	42.	Асетум. По руски хонень	83v–85r	42.	Асетум ... по руски оуксус обычной	42.	Acetum
	43.	Аква. По руски оуксус	85v–87v	43.	Аква	43.	Aqua
	44.	Агарикус. По руски агарик	87v–88v	44.	Агарик ... а по руски агарик	44.	Agaricus
	45.	Агноус кастус	89r–90r	45.	Агноус кастоус	45.	Agnusscasstus
	46.	Аспргула	90r	46.	Аспаргула	46.	Asspergula
12r	47.	Авеланадика	90v–91r	47.	Авелена индиканполь ... а по руски орех индийской	47.	Auellana Indica
	48.	Арбор парозиди. По руски орех индийский	91v–92r	48.	Арборь породизи	48.	Arbor paradissi
	49.	Агрифолиум	92r–v	49.	Агрифолиум или лотос	49.	Agriissolium
	50.	Азедар	93r	50.	Азедра или азедарах	50.	Alzedar
	51.	Амониум	93v–94r	51.	Аммонийум по руски аки повилица	51.	Amonium

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
52.	Алагамарина	94v	52.	Алагамарина	52.	Alga marina	
53.	Амеос	95r–v	53.	Амеон	53.	Ameos	
54.	Антефлорум	95v–96r	54.	Антефлорум ... а по руски цвет изловина диково	54.	Anteflorum	
55.	Антеллус. По руски зловия	96v–97r	55.	Антилист	55.	Antillis	
56.	Анкоуза	97r–v	56.	Анкуза	56.	Ancussa	
57.	Апиос	98r	57.	Апиос ... и то ретка дикая по руски толкуется, но то есть не правда, понеже о той ретке написано будет, в той беседе где рцы начнутя	57.	Appios	
58.	Апростелла. По руски дикая ретка	98v	58.	Апростелла ... по руски дикая ретка	58.	Aprosstilla	
59.	Абиес	99r	59.	Абиес ... по руски сосна	59.	Albies	
60.	Астрогулоус	99v	60.	Астрагулус	60.	Asstragulus	
II.	Беседа 2–я. Начинается буками.	100r	II.	Зде начинается беседа вторая ¹ , коя начинается словом по латински бей, а по руски буки			
61.	Бестоника	100r–101r	61.	Бетоника ... по руски сорокозуб или буквица	61.	Betonica	
62.	Буглоуса	101r–v	62.	Буглоса ... по руски воловей язык, а растет на Руси да ретко	62.	Buglossa	

1 Originalo antraštėse įvairuoja skaičių rašymas: vienur rašoma žodžiu, o kitur – kirilikos skaitmeniu. Tai perteikiama ir perraše, atitinkamai rašant žodžiu ar skaitmeniu.

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
63.	Барберис	102r–v	63.	Барберис	63.	Berberis	
64.	Барага	103r–v	64.	Барага ... на Ру[си] фрязове промеж собя сеют	64.	Borago	
65.	Барбаовис	104r–v	65.	Барбаовис ... по руски чеснок дикий	65.	Barbaiovis	
66.	Бруксус	104v–105v	66.	Брускоус	66.	Brusscus	
67.	Бранка оурсина	105v–106r	67.	Бранка боурсина... по руски борщ огородной	67.	Branca vrssina	
68.	Барбасилвана	106v	68.	Барба сильвана	68.	Barba siluana	
69.	Бавсия	107r–v	69.	Бавсиа	69.	Baucia	
70.	Блета	107v–108r	70.	Блета ... свекла	70.	Bleta	
71.	Блета алба	108v–109r	71.	Блета альба ... а по руски белая свекла	71.	Bleta alba	
72.	Базиликон	109r–110r	72.	Базиликон... а по руски васильки	72.	Bassilicon Bassilien	
73.	Балсомита	110v–11r	73.	Балсамита	73.	Balssamita Rodemynte	
		111v–112v	73.	Оу сея главы числа нет, в главной книзе то писана, после наведена в то же число, в 73 главе. Бридена или ... чечуиня трава по руски, растет на Руси множество			

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
74.	Борсапасторис	112v–113v	74.	Боурс апострис ... на Ру[си] рас[тет]	74.	Burssa passtoris
75.	Бриония	113v–114v	75.	Бриония	75.	Brionia
76.	Баротус	114v–115r	76.	Баротус	76.	Barotus
77.	Буксус	115v–116r	77.	Боуксус ... и по полски землидеание	77.	Buxus
78.	Бегем	116r–v	78.	Багим	78.	Behem
79.	Брунелла	117r–v	79.	Брунеоула	79.	Brunella
80.	Балавстия	118r–v	80.	Балавстия	80.	Balausstia
81.	Бедугар	119r–v	81.	Бедугар	81.	Bedugar
82.	Балсому	119v–122r	82.	Балсамоус	82.	Balssamus
83.	Бделиюм	122v–123r	83.	Бделиюм ... то есть смола или клей	83.	Bdellium
84.	Бомбакс	123r	84.	Бомбакс ... а по руски бумага хлопчатая	84.	Bombax
85.	Бервинка			Defektas, trūksta 85–95 dalių (10 objektų).	85.	Berwinca
86.	Бетумепю даикум				86.	Bitumen iudicum
87.	Бутирем				87.	Butirum
88.	Буталмус				88.	Butalmos
89.	Белериси				89.	Bellirici
90.	Бев				90.	Ben
91.	Бел				91.	Bel
92.	Ботрис				92.	Botris
93.	Бринканита				93.	Brictanica

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>					
	94.	Бут сеиден			94.	Бузеиден	
	III.	Беседа третия. Начинается азбучным словом латын словом. А по роуски како. Или слово.		[III.]			
12 v	95.	Сентиврия			95.	Centaurea	
	96.	Сомомилла	124r–125r	96.	Камомила... романова трава	96.	Camomilla
	97.	Селидония	126r–127r	97.	Селидония ... а по руски коровья трава или ластовичья	97.	Celidonia
	98.	Серефолиум	127v–128r	98.	Серефилиум ... а на Руси сеют ту траву немцы	98.	Cerefolium
	99.	Сикута	128v–129v	99.	Сикута	99.	Cicuta
	100.	Капиллус венерис	129v–130v	100.	Капиллус венерис или коилиандрум	100.	Capillus veneris
	101.	Колубрина	130v–132r	101.	Колубрина ... а растет на Руси множество	101.	Colubrina
	102.	Канапус	132r–v	102.	Канапус ... конопли суть	102.	Canapus
	103..	Коукурбита. По руски тыква	133r–134r	103.	Кукурбит ... тыква ж по руски	103.	Cucurbita
	104.	Кутута	134v–135r	104.	Катута ... а растет на Руси	104.	Cusscuta
	105.	Сикория	135r–136r	105.	Сисория ... а на Руси множество растет	105.	Cicorea
	106.	Ситрулус. По руски огурцы	136r–v	106.	Ситрулус ... огурцы	106.	Citrullus

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
107.	Консалидамарис	137r–138r	107.	Консолида ... а ростет на Руси множество	107.	Conssolida maior
108.	Консалида-регалис	138r–v	108.	Консолида регалис	108.	Cossolida regalis
109.	Ситония. По руски яблока	138v–139v	109.	Ситония ...о евых яблоках	109.	Citonia
110.	Кардо. По руски шав свиной	140r–v	110.	Кардо ... а по руски свиной трен или шавей свиной	110.	Cardo
111.	Сепе. По руски лук большой	141r–142r	111.	Себе ... сибулия по полски, лук болшей по руски	111.	Cepe
112.	Корияндрум	142r–143v	112.	Кориандрум ... по руски же кишнец	112.	Coriandrum
113.	Сеири	144r–v	113.	Хейри	113.	Cheyri
114.	Кордияка	145r–v	114.	Кордиана	114.	Cordiac
115.	Кардобене-диктус	146r–v	115.	Кардобене-диктус ... а растет zde много на Руси	115.	Cardo benedictus
116.	Костус	146v–147v	116.	Кастусь	116.	Cosstus
117.	Симоглосса. По руски собачей язык	148r	117.	Синогласа ... по руски собачей язык, а растет на Руси множественно	117.	Cinoglossa
118.	Камепитиос	148v–149r	118.	Камепитеос	118.	Camepitheos
119.	Сарвиболитус	149v–150r	119.	Сарпиболитус	119.	Ceruibolitus
120.	Приспулла	150r–v	120.	Криспула	120.	Crisspula

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
121.	Сиперус. По руски дикой се г[алга]ань	151r–152r	121. Сиропус ... дикой же галеган по руски	121.	Cyperus
122.	Сипресус. По руски кипарис	152v–153r	122. Сипресоус ... и по руски кипарисное дерево	122.	Cipressus
123.	Синамомум. По руски корица	153v–154r	123. Синамомум ... корица по руски	123.	Cinamomum
124.	Симинум. По руски кимен болшеи немецкой	154v–155v	124. Симинум ... а по руски кимин, большой немецкой	124.	Ciminum
125.	Каруви. По руски тимон	156r–v	125. Каруви ... по руски тимон огородной	125.	Carui
126.	Камфора	156v–158r	126. Камфора	126.	Camphora
127.	Крокоус. По руски шафран	158r–159v	127. Крокусъ ... шафран ... и по руски	127.	Crocus
		159v–160r	Оу сея травы главы несть, приведена под ту же главу 127–ю. вписано после из иных книг. Картомус ... суть шафрана, един огородной, а другой дикой		
128.	Кардомомум	160v–161r	128. Кардамомоум	128.	Cardamomum
129.	Кубебе	161v–162r	129. Кобебе	129.	Cubebe
130.	Серазус. По руски вишня	162v–163v	130. Серазус ... вишни по руски	130.	Cerassus

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
131.	Кастониус	163v–164r	131.	Кастониус	131.	Casstaneus	
132.	Коконидион. По руски горошки обычны	164v–165r	132.	Кокондиян ... а по руски горошки обычны	132.	Coconidion	
133.	Касия фиспула. По руски мед [А] ивии от камени	165v–166r	133.	Касиафистела ... дивий мед по руски	133.	Cassiafistula	
134.	Касия лингнея	166v–167r	134.	Касия лингнея	134.	Cassia lingnea	
135.	Калумус араматикус. По руски игир	167v–168r	135.	Каломус ороматикус ... игорово корение	135.	Calamus aromaticus	
136.	Колоквинтида	168v–169v	136.	Колоквинтида	136.	Coloquintida	
137.	Кретонус	170r–v	137.	Кретонус	137.	Cretanus	
138.	Ситрум			Defekto nėra, tačiau trūksta 138 dalies (1 objekto), praleista rašovo.	138.	Citrum	
139.	Картомус	171r–v	139.	Каргонос ... суть шафрана, един огородной, а другой дикой	139.	Cartamus	
140.	Капорус	171v–172v	140.	Каппару или капарис	140.	Capparus	
141.	Солофония	172v–173r	141.	Сколофония	141.	Colofonia	
142.	Сера. По руски воск	173r–v	142.	Сера ... воск по руски	142.	Cera	
143.	Камердиос	173v–174r	143.	Камедриос или камеб	143.	Camedreos	
144.	Каприфолиум. По руски лесная матка	174v–175r	144.	Каприфолиум ... лесная матка, а растет на Руси множество	144.	Caprifolium	

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>					
	145.	Кавдопарсино	175r–176r	145.	Кавдопарсино ... по руски же воробьего семя	145.	Cauda porcina
	146.	Катопусия	176r–177r	146.	Катопусия ... а растет на Руси множество	156.	Catapucia
13r	146.	Казиос. По руски сыр	177r–178r	147.	Казеоус ... а по руски сыр	147.	Casseus
	147.	Седрус. По руски кедр	178r–179r	148.	Седрус ... а кедр по руски	149.	Cedrus
	148.	Козува	179v–180r	149.	Колуза ... а по руски яблока персиски	149.	Cozula
	149.	Котула фетида. По руски воловы глаза	180r–v	150.	Котула фетида ... а по руски воловей глаз трава	150.	Cotula fetida
	150.	Кавдаевисина	180v–182r	151.	Кавдаевиси ... а растет на Руси	151.	Cauda equina
	151.	Сетерах	182r–v	152.	Сетерах	152.	Ceterach
	152.	Сипрус	182v–183r	153.	Сипрус	153.	Ciprus 153
	153.	Кулказия	183v–184r	154.	Кулкозию неведомо которым языком	154.	Culcassia
	154.	Кукумар	184v–185r	155.	Кукумер ... по руски дыни, кои растут во арапских странах	155.	Cucumer
	155.	Консолида-мирон	185v–186r	156.	Консолида-мирон	156.	Conssolidaminor
	156.	Консолида рубя. По руски обратимов корень	186v–187r	157.	Консолида рубия ... ократимо корение по руски, а растет множественно на Руси	157.	Conssolidarubea

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
157.	Кондесь	187v–188v	158.	Кондес	158. Condes
158.	Синосбатум	189r–v	159.	Синос батум	159. Cinolbatum
159.	Кокуланно фетида. А по руски коровой глаз	189v	160.	Катула номфетида ... а по руски трава коровой глаз	160. Cotula nonfetiда
160.	Каваис. А по руски капуста	190r–191r	161.	Кавлис... римская капуста или арменская капуста	161. Caulis
161.	Каломус агрестис. А по руски игир водяной	191r–v	162.	Килумус агрестис... а по руски гир водяной	162. Calamus agrestis
162.	Камсизе	192r–v	163.	Каменсиже	163. Camsssicе
163.	Кондрос	192v–193r	164.	Кондрос ... есть пшено сорочинское	164. Condros
164.	Кризогониум	193v–194r	165.	Кризогониум	165. Crisogonium
165.	Кордументум	194r–v	166.	Кордуменум	166. Cordumenum
166.	Корния	194v–195r	167.	Корния или крания	167. Cornea
167.	Каро. По руски мясо всякое	195r–v	168.	Каро... по руски мясо всякое	168. Caro
IV.	Беседа четвертая начинаетсяжеся добром	196r	IV.	Зде начинается беседа четвертая по немецки и по латински де, а по руски добро по азбуку слово	
168.	Диптомум	196r–197v	169.	Слидитомум ... диптомум	169. Diptamum
169.	Дороникум	198r–v	170.	Дороникум	170. Doronicum

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
170.	Давкус	198v–199v	171.	Давкус	171.	Daucus
171.	Диадигридион	199v–200v	172.	Диадигридиюн	172.	Dyagridion
172.	Диапенсия	200v–201r	173.	Диапенсия ... а растет на Руси множественно, по паренине	173.	Dyapenssia
173.	Дрогантум	201v–202v	174.	Дрогантум	174.	Dragantum
174.	Дактилус. По руски фуники	202v–203r	175.	Дактилус ... фуники по руски	175.	Dactilus
175.	Денслеонис	203v–204r	176.	Денс леонис	176.	Dens leonis
176.	Дорхвас	204r–v	177.	Доерваксе	177.	Doerwasse
V.	Беседа пятая начинаетжеса естью	205r	V.	Зде начинается беседа пятая, кая латынским и немецким словом зовется пятое, а по руски есть		
177.	Енулака мпада. По руски девясил	205r–206r	178.	Енулакам ... а по руски девясил	178.	Enula campana
178.	Ерука гордица. По руски горлица белая	206v–207r	179.	Ерука ...по руски горлица белая	179.	Eruca
179.	Епатика	207v–208r	180.	Епатика ... а растет на Руси множественно	180.	Epatica
180.	Еппотариум. По руски воронье сало	208v–209r	181.	Еппотариум ... по руски воронье сало	181.	Eupatorium
181.	Едера арбория	209r–v	182.	Едера арбория ... а растет на Руси	182.	Edera arborea

		<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>					
	182.	Едеротатестис	210r	183.	Едера террестрис	183.	Edera terrestis
	183.	Езула	210v–211r	183.	Езула ... а растет на Коломне множественно	184.	Essula
	184.	Ембликус	211v–212r	184.	Ембликус	185.	Emblicus
	185.	Ебулус	212v–213r	185.	Ебулус	186.	Ebulus
	186.	Евфрагия	213v	186.	Еоуфрагия	187.	Eufragia
	187.	Егилопс	214r–v	187.	Егилопс... ретко растет промеж фряз	188.	Egilops
	188.	Елебурус. По руски чемерица	215r–217v	188.	Елебурус ... а по руски чемерица	189.	Elleborus
13v	189.	Елебус ингар. По руски черное корение чемеричное	217v–218r	189.	Елебус нигар ... а по руски черное корение чемеричное	190.	Elleborus niger
	190.	Епитимум	218r–219r	190.	Епитимум	191.	Epythimum
	191.	Ендиния	219r–v	191.	Ендиния ... а на Руси растет множественно	192.	Endiua
	192.	Ендивия селивестре	219v–220r	192.	Ендивия селивестрис	192.	Endiua silvestris
	193.	Евфорбиум	220v–221v	193.	Евфорбиум	194.	Eussorbium
	194.	Ебонус. По руски синолой	222r–223r	194.	Ебонус ... синолой по руски	195.	Ebanus
	195.	Елатинус	223r	195.	Елатинус	196.	Elatinus
	196.	Елитропиум	223v–224r	196.	Елитропиум ... а на Руси растет	197.	Elitropium
	197.	Епимидиум	224v	197.	Епимидиум	198.	Epimedium
	198.	Ефемирион	225r	198.	Ефемерон	199.	Effemereon

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>			<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
VI.	Беседа шестая начинается фертм		VI.	Зде начинается беседа шестая, коя азбучным словом начина- ется по латински и по немцки ефом, а по руски ферт	
199.	Финикулус. По руски финиклова трава	225v– 227r	199.	Финикулус ... финиклова трава	200. Feniculus
200.	Фумустаре. По руски дым земляной	227r– 228r	200.	Фумустаре ... а растет на Руси множественно, по руски же дым земляной	201. Fumussterre
201.	Фенум греком. По руски гунба	228r– 229r	201.	Фенум греком ... гунба	202. Fenugrecum
202.	Фила	229r–v	202.	Филла ... растет зде на Москве	203. Filla
203.	Фаба. По руски боб	230r–v	203.	Фаба ... а по руски боб	204. Faba
204.	Фабан иварса	231r–v	204.	Фабаин варсие	205. Faba inuerssa
205.	Филипендула	231v– 232r	205.	Фили пендула ... растет брека	206. Filipendula
206.	Филикс	232v– 233r	206.	Филекс ... а на Руси множественно растет	207. Filex
207.	Фламула. По руски солоново рот	233v– 234r	207.	Фаламмула... а по руски солоново рот	208. Flammula
208.	Фогасмон	234r– 235r	208.	Фагасмон	209. Fagassmon
209.	Фебрифуга	235v– 236r	209.	Ферпифуга	210. Febrifuga

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinis turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
210.	Ферула	236r–v	210.	Ферула	211.	Ferula	
211.	Флоромор	236v–237r	211.	Флоромор	212.	Floramor	
212.	Фраги. По руски земляница	237v–238r	212.	Фраги ... а по руски земляница	213.	Frage	
213.	Фигус. По руски винные ягоды	238v–240r	213.	Фигус ... а по руски винные ягоды	214.	Ficus	
214.	Филаго	240r–v	214.	Филаго или картофилаго	215.	Filago	
215.	Фраксинус	240v–241v	215.	Фраксинус	216.	Fraxinus	
216.	Флорес фломенторум	241v–242r	216.	Флорес фломенторум	217.	Flores frumentorum	
217.	Фагус	242r–v	217.	Фагус ... растет точию в немецких странах ... а по руски толкуется ясти	218.	Fagus	
218.	Фасеолус	243r–v	218.	Фасеолус	219.	Fazeolus	
219.	Флорес сантиеганис	243v–244r	219.	Флорес сантиеганис	220.	Flores ssancti iohannis	
220.	Фенум. А по руски сено	244r	220.	Фендум ... а по руски сено обычное	221.	Fenum	
221.	Фигус египиак	244v–245r	221.	Фигус еиптика	222.	Ficus egipciaca	
222.	Филиюс антипатрем	245r	222.	Филиюс антипатрем	223.	Filius ante patrem	
223.	Фистоула пасторис	245v–246r	223.	Фистула пасторис ... а растет на Руси	224.	Fisstula pastoris	
224.	Фигус лупи	246r	224.	Фигус лупи	225.	Ficus lupi	
225.	Фабаен пенека	246v	225.	Фабаси пенека	226.	Faba egipciaca	

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
	226. Фолиум	247r–v	226. Фолиум	227.	Folium
	227. Фунги гриб или рыжык	247v–248r	227. Фоунги ... грибы или рыжики, иины губы тем подобны	228.	Fungi
	VII. Беседа седьмая начинаетжеся глаголем или естию		VII. Зде начинается беседа седмая, кая латынским и немецким азбучным словом именуется есть, а по руски глагола		
	229. Гладиелус	248v–249v	228. Гладиелус	229.	Gladiolus
	230. Галанега. По руски гаган	250r–251r	229. Галанега ... а по руски гаган	230.	Galanga
	231. Генсияна	251r–252r	230. Гансияна	231.	Genciana
	232. Гранатум силвестре	252r–v	231. Гранатум силвестре	232.	Granatum ssiluesstre
14r	233. Гамандрия	253r–v	232. Гамандрия	233.	Gamandria
	234. Гария филата. По руски заячей глаз или лапка	254r–v	234. Гарияфилата ... а на Руси множественно растет ... а по руски заячей глаз трава или лапка заячья	234.	Gariofilata
	235. Гранатум. По руски яблока грановиты	255r–v	235. Гратум или помаграната ... а по руски яблока грановиты	235.	Granatum
	236. Гало	255v–257r	236. Галла ... а то есть плод орехи скатные	236.	Galla

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>		<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r					
237.	Галлитрикоум	257r–v	237.	Галлитрикум или сентрум гали	237. Gallitricum
238.	Галлитрикоум силвесрте	258r	238.	Галитрикум агресте	238. Gallitricum agreste
239.	Гариафилус	258v–259r	239.	Гари афилус ... по руски гваздика	239. Gariofilus
240.	Гумия рабыкум. По руски [...]²омед	259v–260v	240.	Гумия рабикум ... а по руски комед	240. Gumi arabicum
241.	[...]банум	261r–262r	241.	Габанум	241. Galbanum
242.	[...]ерс. По руски просо	262v	242.	Гегверс ... а по руски просо	242. Geguers
243.	[...]н. По руски пырей [...]ени	263r–v	243.	Грамен... а по руски пырей	243. Gramen
244.	[...]стро	263v–264r	244.	Генестра	244. Genesstra
245.	[...]гинторум	264v–265r	245.	Гранетин торум	245. Grana tinctorum
246.	[...]м куакул		246.	Гроном куакул	246. Granum culcul
247.	[...]	265v–266v	247.	Гит	247. Gith
VIII.	Беседа осмая начинаетжеса латынским словом га.	265r–v	VIII.	Зде начинается беседа осмая, кая латынским и немецким языком азбучным словом менуется га, в русском же писме то не именуется, но за глагол иза есть изае то слово ставить.	

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
248.	Гармадактилус	266v–267v	248.	Гармада ктилос	248. Hermodactilus
249.	Горбопарилизис	267v	249.	Гарбопарилизис	249. Herba paralissis
250.	Гарборубия. А по роуски от камени	268r–v	250.	Гаркорубия ... каменем	250. Herba rubea
251.	Гарбаоуриналис. А по руски хмел	268v–269r	251.	Гарбаоуринолис	251. Herba vrnalis
252.	Гумлус то хмел	269v–270r	252.	Гоумулус ... хмель обычной руской	252. Humulus
253.	Гарбограсула	270r–270v	253.	Гарбограсуло	253. Herba grassula
254.	Гарбофетидо	270v–271r	254.	Гарбофентидо	254. Herba fetida
255.	Гармерокалк	271r–v	255.	Гармерокалк ... а по руски те словеса толкуются лук, которо в море растет	255. Hermerocalles
256.	Гавзор	271v	256.	Гавзор	256. Haussor
IX.	Беседа девятая начинаетжеся иже ил ю	272r	IX.	Зде начинается беседа девятая, кая латынским языком и немецким азбучным словом именуется и, а по руски иже	
[...]	Юсквиянус. По руски белен	272r–273r	257.	Сквиянус ... а по руски белен	257. Iussquiamus
[...]	Юниперус. По руски можжесль	273v–275r	258.	Юниперус ... а по руски можжесловое дерево	258. Iuniperus

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
	Šios dalies nuorašė nėra.			Šios dalies nuorašė nėra.		Iparis (be dalies, nuoroda į 214 dalį)
[...]	Ксенсария	275r–v	259.	Инсенсария	259.	Incenssaria
[...]	Юбе	276r	260.	Июбе	260.	Iuiube
[...]	Юмкус	276v	261.	Юнкус	261.	Iuncus
[...]	Юдайка	277r–v	262.	Юдоика	262.	Iudaica
[...]	Индикус	277v–278r	263.	Индикус	263.	Indicus
[...]	Исопус	278r–279r	264.	Исопус	264.	Issopus
[...]	Изокум гумидум из руна юнчия	279v–280v	265.	Изокум гумидум ... а то есть некое масло или сало, кое выточим из руна овча	265.	Isopum humidum
X.	Беседа десятая начинает жеса людьми	281r	X.	Зде начинается беседа десятая, кая начинается латынским и немецким азбучным словом ка, а по руски како		
[...]	Икарабе	281r–v	266.	Карабе	266.	Karabe
[...]	Иколендула	282r	268.	Календило	267.	Kalendula
		282v	XI.	Зде начинается беседа 11, коя латынским и немецким словом азбучным именуется елле, а по руски люди		
[...]	Лактула. По руски салата	282v–284r	269.	А Литула ... а по руски салата	268.	Lactuca

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
	[...]	Лупинус	284v–285v	270. Лупинос ... а то есть плод ветвеной подобно бобу	269. Lupinus
	[...]	Ликвиричя. А по руски сладкой дуб	286г–287v	271. Ликверичя ... по руски сладкой дуб или сладкое корение	270. Liquiricia
14г–v	[...]	Лезоревистикум. А по руски зоря	287v–288v	272. Левистикум ... по польски люсвто, а по руски зоря огородная	271. Leuissticum
14v	272.	Лампамаоур. По руски лапушник меньшей	289г–290г	273. Лапномарье ... по руски лапушник большей	272. Lappa maior
	273.	Лампамирун	290v	274. Лаппоминорь ... а по руски меньшей лопушник	273. Lappa minor
	274.	Лавданум	291г–v	275. Ливдонум	274. Laudanum
	275.	Лавендула	292г–v	276. Лавендула	275. Lauendula
	276.	Лампасиюм ротундум. По руски круглой лопушник	293г	277. Лаппосилиюм ротундум ... а по руски кругло лопушник	276. Lappacium rotundum
	277.	Лилиюм. А по руски крин	293v–295v	278. Лилиюм албом ... а по руски крин огородной	277. Lilium album
	278.	Лентикула	295v–296г	279. Лентикула оквей	278. Lenticula aque
	279.	Лилиюм. По руски крин полской	296 г–v	280. Лилиюм мойвалиюм ... а по руски крин по польски	279. Liliumcouallium

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
280.	Ленс	296v–297r	281.	Ленс	280	Lens
281.	Лаоурис	297v–299r	282.	Лаоурис ... а по руски древо масленое, а на нем растут орехи масленые бобковые	281	Laurus
282.	Линария	299v–300r	283.	Линария	282	Linaria
283.	Линум. А по руски лен	300r–301r	284.	Линум ... а по руски ... семя льняное	283	Linum
284.	Лингва апис	301r–v	285.	Лингваапис ... на Руси растет	284	Lingua auvis
[...]	Лисиюм	302r–v	286.	Лисиюм	285	Licium
[...]	Лаврия	302v–303r	287.	Лаврия	286	Laurea
[...]	Лакко	303v–304r	288.	Лакко	287	Lacca
[...]	Лабрум веренис	304r–v	289.	Лабрум веренис ... растет на Руси	288	Labrum veneris
[...]	Лаппаго	304v–305r	290.	Лаппаго	289	Lapago
[...]	Лонхитис	305r–v	291.	Лонхитис	290	Lonchitis
[...]	Латика	305v	292.	Латыка	291	Latiua
[...]	Лигустиси	306r–v	293.	Лигустиси ... мистр глет, что та трава растет в лигурских странах для того она такова есть названа	292	Ligusstici
[...]	Лизимахиен	306v	294.	Лизимахиен	293	Lissymachion
[...]	Лилиалис	307r	295.	Лилиалис	294	Lilialis

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>			<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
[...]	Ланк.А по руски молоко	307v– 308v	296.	Ляк ... а по руски молоко	295	Лас
XI.	Беседа 11. Начинает жеса мыслетию	308v	XII.	Зде начинается беседа вторая, на десять, коя латынским и не- мецким азбуч- ным словом име- нуется ем, а по руски мыслете		
296.	Маерона	308v– 310r	297.	Маерона	296	Maiorana
297.	Малво. А по руски проскурник	310v– 311v	298.	Малво ... а по руски проскурник	297	Malua
298.	Мелико	312r–v	299.	Мелико	298.	Mellissa
299.	Ментаструм. А по руски водяная мята	313r–v	300.	Ментаструм ... водяная мята по руски	299.	Mentasstrum
300.	Мелифолиюм	313v– 314v	301.	Мелифолиюм ... по руски зачьа или порезная трава	300.	Millefolium
301.	Марубиюм	314v– 315v	302.	Марубиюм	301.	Marubium
302.	Метна. А по руски мята			Šios dalies nuoraše nėra.	302.	Menta
303.	Меламасияна. А по руски лесны яблок	316r–v	303.	Меламасияна ... а по руски лесные яблоки	303.	Malamaciana
304.	Мастикс. А по руски [ма]стика	316v– 317r	304.	Мастискь... по руски мастика	304.	Masstix
305.	Мосис. А по руски [...] мушкатны	317v– 318r	305.	Мосис ... а по руски цвет моушкатной	304.	Macis

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
306.	Мандрагоро вирилес	318v– 320r	306.	Мандрагоро вирилес	306.	Mandragora virillis
307.	Мандрагора фемини	320r–v	307.	Мандрагора фемения ...а то есть мандрагора женского полу	307.	Mandragora feminea
308.	Манна. А по руски роса бж[...]	320v– (be pabaigos)	308.	Манна ... а по руски роса божия (defektuota, be pabaigos)	308.	Manna
				Defektas, trūksta 1 lapo.		
309.	Маркуриолис	321r–v	309.	[Маркуриолова травя], be pradžios	309.	Mercurialis
		321v– 322r		Оу сея главы нест числа в сей немецкой книзе и вписана после, и введена в то же число в 309 главу. По руски плод или плодовая травя, растет на Руси вельми множественно в поморских местех акиана, моря, при блатех или при езерех		
310.	Мирика	322v– 323r	310.	Мирика	310.	Mirica
311.	Морабаски	323r–v	311.	Морабаски	311.	Morabacci
312.	Морсус дьяболи	323r– 324r	312.	Морсос дьяболи	312.	Morssus diaboli

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>					
	313.	Морсес галине. А по руски мокрица	324r–v	313.	Морсес галине ... а по руски мокрица	313.	Morssus galline
	314.	Мороселки. А по руски морошка ягода	325r–v	314.	Мороселски ... а по руски мурошка ягода	314.	Moracelssi
	315.	Мертус	326r–v	315.	Мертус	315.	Myrtus
	316.	Мерро	326v–327r	316.	Мерро ... а по руски смирна	316.	Mirra
15r	317.	Мелилотум	327v–328v	317.	Мелилотум	317.	Melilotum
	318.	Муксус. А по руски мскус	328v–329v	318.	Моускус ... а по руски мескоус	318.	Musscus
	319.	Мироболаки	330r–331r	319.	Мироболаки	319.	Mirabolam
	320.	Миседония	331v–332r	320.	Миседония ... та трава именуется петросильва трава макидонская	320.	Macedonia
	321.	Мелон. А по руски дыни	332r–333r	321.	Мелон ... а по руски дыни	321.	Melon
	322.	Метрисилва	333rv	322.	Матрисилва ... а по руски лесная матка	322.	Matrissilua
		А 323 главы несть					323 dalies nėra.
	324.	Маррубияструм	334r–v	323.	Маррубияструм или маррубия-нигрум	324.	Marrubiass-trum
	325.	Мемите	334v–335r	324.	Мемите	325.	Memithe
	326.	Ментонон одори ферро. А по руски мята полская	335r–v	325.	Ментонон одориферо ... а по руски мята полская, коя духу не имеет	326.	Menta non odorifera

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinis turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v			
327.	Моло. А по руски яблока садовыє			Defektas, trūksta 326–328 dalių (3 objektų)	327. Malus
328.	Мелон индус				328. Melon indus
329.	Меоу				329. Meu
330.	Мелосия	336r	329.	Be pradžios, liko 7 pabaigos eilutės	330. Melongena
331.	Марво	336r	330.	Мавро	331. Marua
332.	Медика	336v	331.	Медика	332. Medica
333.	Микилая	337r	332.	Микилая или метиляя	333. Messpila
334.	Милиноум	337v	333.	Мильнум солис	334. Miliun ssolis
335.	Мел. А по руски мед	338r–v	334.	Мель ... а по руски мед пресной	335. Mel
XII.	[...] начинає [...]	339r	XIII.	Зде начинається беседа 13, коя латынским и немецким азбучным словом называется ен, а по руски наш	
[...]	Defektas, trūksta 336–338 dalių įvardijimo.	339r–340v	335.	Нинелла ... а по руски коложар	336. Nigella
		340v–341v	336.	Насторсиум ... а по полски резуха	337. Nassturcium
		341v–342r	337.	Ненуфер ... а по руски кувшинцы	338. Nenufar
339.	Нукс апелана. А по руски орехи лесныя	342v–343r	338.	Ноукс апеллана ... а по руски орехи лесные обычные	339. Nux auellana
340.	Нукс оузувами. А по руски орехи грецкие	343r–v	339.	Ноукс оузувами или кукс магна ... а по руски орех грецкой	340. Nux vssualis sive magna

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
341.	Нукс индика. По руски орехи индиския	344r–v	340.	Ноуксь индика ... а по руски орехи индейския	341.	Nux indica
[...]	Нукс мушката. А по руски орехи мушкатные	344v– 345r	341.	Ноукс мушката ... а по руски орехи моушкатные	342.	Nux muscata
[...]	Несвелус	345v– 346r	342.	Несвелус	343.	Nesspilus
[...]	Н[...]. А по руски раж[...]	346r–v	343.	Насторсиюм акватикум ... а по руски ражуха водяная	344.	Narssturcium aquaticum
[...]	Немфея	346v– 347r	344.	Немфея	345.	Nymphea
[...]	Набах	347r–v	345.	Набах	346.	Nabach
[...]	Нарсискус	347v– 348r	346.	Нарсискус	347.	Narcisscus
[...]	Нопелусь	348v	347.	Нопелус	348.	Napellus
[...]	Нукс помика	349r	348.	Ноукс помика	349.	Nux vomica
[...]	Нукс мятек	349v	349.	Ноумс мятек	350.	Nux metel
	Беседа 13. Начина[...] оном			Defektas, trūksta pokalbio įvardijimo ir 350 dalies (1 objekto).		
[...]	Оригоном. А по [...] душица				351.	Origanum
	Олели[...]	350r	351.	Be pradžios, liko 8 pabaigos eilutės.	352.	Oleander
[...]	Оро[...]	350r–v	352.	Оробус ... а по руски соцевица	353.	Orobus
	Defekto spraga	351r–v	353.	Олоус ... или синяя капуста	354.	Olus
		352r–v	354.	Ордеоум ... а по руски ячмень	355.	Ordeum

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v			
15v	356. Олибанум. А по руски ливан	353r–v	355. Олибаноум ... а по руски ливан	356.	Olibanum
	357. Осмунди	354r	356. Осмунди	357.	Os mundi
	358. Осодекордесарви. А по руски зве(х?) елень	354v–355v	357. Осоде кордесарви ... или кость, коя ростет в сердце елени	358.	Os de corde cerui
	359. Орант	355v	358. Орант	359.	Orant
	360. Оливарум арбор. По руски масло древяное	356r–v	359. Оливарум арбор ... сии речь и чево масло древяное делаю	360.	Oliuarum arbor
	361. Опонакум	357r–v	360. Опонакум	361.	Opopanacum
	362. Оном[...]	358r	361. Ономея	362.	Onomia
	363. Осепи[...]. А по руски рыбей зубь	358v	362. Окепие ... а по руски толкуется по грамотике рыбей зуб, а в лечебе и то слово толкуется лена морская	363.	Os ssepie
XIV.	Беседа 14. Начинаеся покоем	359r	XV. Зде начинаеся беседа 15, коя латынским и немецким азбучным словом называется пе, а по руски покой		
[...]	4 Пиония	359r–360r	363. Пиония	364.	Pionia
[...]	Пеония	360v–361v	364. Пеония	365.	Peonia
[...]	Папавер. По руски мак	361v–363r	365. Папавер ... а по руски мак	366.	Papauer

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
[...]	Просарпината	363r–364v	366.	Просарпината или пологония ... а по руски мурова	367. Prosserpinata
[...]	Петросилинум. По руски трава петросил	364v–365v	367.	Петросилиноум ... петросилева трава	368. Petrossilinum
[...]	[...] погомарь. А по ру[...]	366r–367r	368.	Планепогомаре ... и по руски попутникъ	369. Plantago maior
[...]	[...] руски	367v–368v	369.	Плаитогомирон ... а по руски попутник меньшей	370. Plantago minor
[...]	Defektas	368v–370r	370.	Полеиюм	371. Polegium
		370v–371v	371.	Партулака ... на Руси растет	372. Portulaca
		371v–372v	372.	Порум ... а по руски лоук кривой	373. Porrum
		373r–374r	373.	Паритория или витриола ... растет на Руси	374. Paritaria
		374v–375v	374.	Пентафолон ... на Руси растет	375. Pentassilon
376.	Полмокристи	375v–376r	375.	Полмокристи	376. Palma crissti
377.	Пиескорпинус. [П]о руски вороньи ноги	376r–v	376.	Пиескорпинус ... а по руски вороньи ноги трава	377. Pes corui
378.	Полмонария	376v–377r	377.	Полмонария ... а по руски плючьяная	378. Pulmonaria

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v			
379.	Песколум	377r–v	378.	Песколумбипоу	379. Pes columbinus
380.	Пипинелла. А по русски ведренец	377v–378r	379.	Пипинелла... а по русски ведренец	380. Pipinella
381.	Петрум	378v–379r	380.	Петрум	381. Piritrum
382.	Певседонум	379v–380r	381.	Певседоноум	382. Peucedanum vel Feniculus porcinus
383.	Пасуле. По руски изюм	380v–381r	382.	Пансуле ... а по руски изюм	383. Passule
384.	Пиние	381r–v	383.	Пиние ... а то есть плод таково назван	384. Pinee
385.	Песказие	382r–v	384.	Песказие	385. Pisscacee
386.	Парсикория	382v–383r	385.	Парсикория	386. Perssicaria
387.	Пирола	383r–v	386.	Пирола ... а по руски зимозелен	387. Pirola
388.	Петролиюм	384r–v	387.	Петролиоум	388. Petrolium
389.	Премилаверис	385r–v	388.	Премиланерис	389. Premula veris
390.	Паласиюм лепорис	385v–386r	389.	Паласиюм лепори ... а растет на Руси много	390. Palacuim leporis
391.	Песпепорис	386v–387r	390.	Песпеворис ... на Руси растет	391. Pes leporis
392.	Пастинака доместика. А по руски морковь	387r–v	391.	Пастика кдаместика ... а по руски морковь	392. Passtinaca domesstica
393.	Пира. А по руски груша	387v–388r	392.	Пиро ... а по руски груша огородная	393. Pira
394.	Пипар. А по руски перец	388v–389v	393.	Пипар ... а по руски перец	394. Piper

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>		<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r						
395.	Попарнигрум. А по руски перец ефиопский	390r	394.	Попарнигрумъ ... а по руски перец ефиопски	395.	Pirer nigrum
396.	Перопасторис	390v	395.	Перопасторис или бурсупасторис по латынски. Плотьварт или гензекерзе по немец. О той траве есть впереди написано в главе 74 в беседе во второй зде пишет бурсовасторис	396.	Pera passtoris
397.	Пома	390v–391v	396.	Пома ... а по руски яблук	397.	Poma
398.	По[...]	391v–392r	397.	Помаситри	398.	Poma citrina
399.	[...]	392v–393v	398.	Полудоус арбур ... а по руски осокор или по полски тоуполь	399.	Populus arbor
[...]	Defektas iki 17 pokalbio	393v	399.	Пепо ... а то есть плод величеством аки тыква, а естеством они соуть стыдены, а нескоро ноительны	400.	Pepo
		394r	400.	Писея	401.	Picea
		394v	401.	Политрикоп	402.	Politricon
		395r	402.	Парфолиата	403.	Perfoliata
		395v	403.	Пасикоус ... а то есть древо имея на себе плод	404.	Perssicus

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v			
		396r–v	404. Персика или мела персика	405.	Perssica
		396v–397v	405. Панись порсиноус	406.	Panis porcinus
		397v–398r	406. Полигония	407.	Poligonia
		398r–v	407. Поликария	408.	Policaria
		399r–v	408. Полио или полиос	409.	Polion
		400r–v	409. Платоноу арбо ... дуб	410.	Platanus
		401r–v	410. Полиюрус	411.	Paliurus
		401v–402r	411. Пиза ... а по руски горох	412.	Pissa
		402r–403r	412. Полиподиюм	413.	Polipodium
		403r–404r	413. Прука ... а по руски сливы	414.	Protentilla
		404v–405v	414. Протеприлла ... на Руси растет ... си ечь ребина дикая или сорокобрат по руски для того тако есть та трава названа, что гоуси ея вельми любят ясти..... Сие ³ травы в сей книзе несть, назнамснена сия трава из ьной книги. А лекарство потому ненаписано, что в старой той книге.	415.	Pruna

3 Ši pastraipa surašyta kaip pastaba lapo apatinėje parašėje, raudonu rašalu.

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>		<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r	<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>		
	406r–v	415. Псилаиюм	416. Pssillium
	407r–v	416. Пискликпида	417. Pix liquida
	407v–408r	417. Писк ... а по руски смола житкая	418. Pix
	408r–409r	418. Панис ... а по руски хлеб	419. Panis
	409r	XVI. Зде начинается беседа 16, коя латынским и немецким словом азбучным именуется аррем, а по руски рцы	
	409v–411v	419. Рута	420. Ruta
	411v–412v	420. Раффаноус ... а по руски хрен	421. Raffanus. Radix Peperlinck
	412v–413r	421. Рафонус ... а по руски ретька	422. Raffanus
	413r–414r	422. Рапа ... а по руски репа	423. Rapa
	414v–415r	423. Рапиструм ... а на Руси растет	424. Rapisstrum
	415r–416r	424. Реббарь борум ... а по руски ревень	425. Reubarbarum
	416v–417r	425. Репонтинум	426. Reuponticum
	417v–418r	426. Ребес	427. Ribes
	418r–420v	427. Роза	428. Rossa

Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25		Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v		Gart der Gesundheit, 1492	
		421r	428.	Ратера или антера ... а по руски ягоды или репейки свороборинные ... О тех репейках выше писано есть, в первой беседе, во азе, во главе в дватцать седмой, антеро.	429.		Ratera (tik kelios eilutės)
		421v	429.	Ратобея	430.		Ratobea
		422r	430.	Робелия ... а то есть горох тем именем назван	431.		Robelia
		422v	431.	Рододендрон	432.		Rododendron
		423r–v	432.	Рекоус	433.		Rannus
		423v–424r	433.	Роффанус агрестек ... а по руски дикая ретка	434.		Raffanus agresstis
		424v–425r	434.	Рубеятик кшура ... а растет на Руси	435.		Rubea tinctura
		425v–426r	435.	Ризумь или ризы ... по руски пшено сорочинское	436.		Rissum
			XVII.	Зде начинается беседа 17, коя латынским и немецким азбучным словом начинается ссь, а по руски слово			
		426v–428r	436.	Салвие	437.		Salvia

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>		<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r	<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>		
	428r–v	437. Самоукус	438. Sambucus
	429r–v	438. Солотрум ... а по руски бздихова трава	439. Solatrum
	430r–431r	439. Скопиоза ... а растет на Руси	440. Scabiosa
	431v–432r	440. Саликс ... ива по руски	441. Salix
	432r–v	441. Саксифраго ... воробьево семя по руски	442. Saxifraga
	433r–v	442. Сатирион ... воронье сало по руски	443. Satirion
	433v–435r	443. Савина	444. Sauina
	435r–436r	444. Сколопедрия ... по руски еленей язык	445. Scolopendria
	436r–v	445. Скордион ... а по руски чеснок дикой	446. Scordeon
	437r	446. Себестен	447. Sebessten
	437v–438v	447. Синовис ... по руски горчица огородная	448. Sinapis
	438v–439r	448. Силиго ... по руски рож	449. Siligo
	439r–v	449. Сеначион а по руски рожуха водяная	450. Senacion
	440r–441r	450. Серпирум ... а по руски тимон	451. Serpillum
	441r–443r	451. Скамания	452. Scamonea

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>		<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r	<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v		
	443r–444r	452. Стикодос арабиком	453. Sticados arabicum
	444r–v	453. Стикодос ситринум	454. Sticados citrinum
	444v–445r	454. О скамони сиселиос	455. Sisseleos
	445v–446r	455. Серапинум	456. Serapinum
	446v–447r	456. Семенлум брикорум ... а по руски глистник	457. Semen lumbri-corum
	447r–v	457. Сангис Драконис ... по руски кровь змина	458. Sanguis draconis
	447v–448v	458. Санделоум ... а по руски сандал	459. Sandalum
	448v–449	459. Саркокорла	460. Sarcocolla
	449v–450r	460. Сене ... а по руски семенники	461. Sene
	450v–451r	461. Сквинлитоум	462. Squinantum
	451v–452v	462. Сквила	463. Squilla
	452v–453v	463. Сподиюм ... кость слонова зжена по руски	464. Spodium
	453v–454r	464. Спикоселтико или спикоромана	465. Spica celtica ssiue romana
	454r–v	465. Спикорнадус	466. Spicanardus
	455r–v	466. Стависагрия ... а по руски репеики	467. Stafissagria

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>		<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r	<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>		
	455v–456r	467. Спелто ... а по руски колба	468. Spelta
	456v	468. Спатула фотида	469. Spatula fetida
	457r–458r	469. Сторакс ... а то ест гума текущая из дрava	470. Storax
	458r–v	470. Спинахия ... а ростет на Руси, а сиють его фрязове	471. Spinachia
	458v–459r	471. Сатурени	472. Satureia
	459r–460r	472. Слигинария	473. Sanguinaria
	460r–v	473. Скрофулария	474. Scrofularia
	460v–461r	474. Скорбей	475. Sorbe
	461r–v	475. Сварагус	476. Sparagus
	461v–462r	476. Сизамус	477. Sissamus
	462r–v	477. Соумак ... соумак по руски	478. Sumach
	462v–463r	478. Зондовела	479. Soldanella
	463r–v	479. Серидепо	480. Seride
	463v–464r	480. Сездемакай сеземо	481. Sessama
	464r–v	481. Саммахус	482. Sambachus
	464v–465r	482. Самсоукус	483. Samssucus
	465v–466r	483. Сафотум ... а растет во арменских странах	484. Saphatum

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>			<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>				
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r			<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
			466r	484.	Скаластия	485.	Schalongia
			466v–467r	485.	Семпикум	486.	Symphicum
			467r	486.	Седирила	487.	Syderica
			467v–468r	487.	Силиква	488.	Siliqua
			468r–v	488.	Сисимбриум ... водяная мята по руски	489.	Syssimbrium
			468v–469r	489.	Сельнио	490.	Silphio
			469r–v	490. 491.	Сикла	491.	Sycla
			470r–v	492.	Спина	492.	Spina
			471r–v	493.	Стрингог	493.	Strignos
			471v–472r	494.	Саппа ... а по руски мыло всякое безименое	494.	Sapo
16r	XVII.	Беседа 17. Начинается твердом.	472r	XVIII.	Зде начинает- ся беседа 18, коя именуется латинским и не- мецким азбуч- ным словом те, а по руски твердо		
	465.	Титилладус	472r–474r	495.	Титилладус	495.	Titimallus
	496.	Томариксус	474r–475r	496.	Томариксус	496.	Tamarisscus
	497.	Торментилла	475r–476r	497.	Торментилла	497.	Tormentilla
	498.	Трифолиум. По роус[ки] петрово крест	476r–477r	498.	Трифолиум ... петров крест	498.	Trifolium

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
499.	Трифолиум акутум	477r–v	499.	Трифолиум акутум... а растет на Руси	499.	Trifolium acutum
500.	Томаринди. А по руски овощ полосатой	477v–478r	500.	Томаринди ... а по руски овощ полосатой	500.	Tamarindi
501.	Тенасетум	478v–479r	501.	Танасетум ... по руски сороко братова	501.	Tenacetum
502.	Терментина	479v–480r	502.	Тарментина	502.	Terbentina
503.	Турбит	480v–481r	503.	Турбит	503.	Turbit
504.	Терениабин	481v–482r	504.	Терениябин ... по руски медвеная роса небесная, что падает летом	504.	Tereniabin
505.	Трибулимарини	482r	505.	Трибулимарини	505.	Tribuli marini
506.	Тапсия	482v–483r	506.	Тапсия	506.	Tapssia
507.	Томарискус агрестис	483v	507.	Томарискус агрести	507.	Tamarisscus
508.	Тубера. По руски грибы или рыжики	484r	508.	Тоубери ... по руски грибы или рыжики	508.	Tubera
509.	Тус. А по руски ладан	484r	509.	Тоусь ... а по руски ладонь. ⁴	509.	Thus wirock
510.	Тритинум. А по руски пшеница	484v–485r	510.	Третикум ... а по руски пшеница	510.	Triticum
511.	Тимус	485v–486r	511.	Тимоус	511.	Thimus
512.	Тапсус барботус	486r–v	512.	Тапсоус барботоус ... а на Руси на дорого милове ея растет	512.	Tapssus barbatus

4 Tai trys teksto pabaigoje įrašytos eilutės su dalies numeriu išorinėje parašėje.

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
513.	Тилия. А по руски липа	487г–v	513.	Тилия ... а по руски липа	513.	Tilia
XVIII.	Беседа 18. Начинат жесея ведями	488г	XIX	Зде начинается беседа 19, коя называется латынским и немецким азбучным словом оу, а по руски веди		
514.	Варбена	488г–489г	514.	Варбена или бармена	514.	Uerbena
	Teksto nėra	489г–489v		Варбена или бармена иным. ⁵		Teksto nėra
515.	Витес. По руски лоза винная	490г–491v	515.	Витесь ... лоза винная по руски	515.	Uitis
516.	Вортика. А по руски кропива	492г–494v	516.	Воуртика ... кропива по руски	516.	Urtica maior
517.	Вуртика муртоува. По руски глухая кропива	494v–495г	517.	Оуртика моуртува ... глухая кропива по руски	517.	Urtica mortua
518.	Виола. По руски фиалков цвет	495v–497г	518.	Виола ... а по полски и по руски фиалков цвет польский	518.	Uiola
519.	Вергокасторис	497г–498г	519.	Верго касторис ... на Руси растет а надобеть то тем, которые соукна делают	519.	Uirga passtoris
520.	Валерияна	498г–v	520.	Валерияна ... трясавичное корение по рязански или кошкина трава	520.	Ualeriana

5 Įrašyta tik rubrika, o toliau paliktas tuščias lapas.

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
521.	Вулгаво	499r–v	521.	Воулагаво ... а по руски земельные яблока	521.	Uulgago
522.	Варникуларис	500r–v	522.	Варникуларис	522.	Uermicularis
523.	Вибекс. А по руски береза	500v–501r	523.	Вибекс ... а по руски береза	523.	Uibex
524.	[В]итиселла	501r–v	524.	Витиселла	524.	Uiticella
525.	Водубились медия	502r–v	525.	Водубилис	525.	Uolubis media
526.	Вуваворсо	502v–503r	526.	Воуваворсо	526.	Uua verssa
527.	Вунгула балина. По руски коневе копыто	503r–v	527.	Оунгулабалина ... коневе копыто по руски	527.	Ungula cabal-lina
528.	Варникс	503v–504r	528.	Варникс	528.	Uernix
529.	Вуснео. А по руски мох и же ростет на деревь	504r–v	529.	Оуснео или моускус ... мох иже ростет на древе по руски	529.	Ussnea
	Teksto nebuvo, praleistas.			Teksto nebuvo, praleistas.		Uuepassule (trumpa pastaba, kad aprašytas skyrelyje Passule, 383)
5[...]	Вулмус. А по руски волха древе	505r	530.	Оулмус ... вольха древо по руски	530.	Ulmus
[...]	Вумеликус венерис	505v–506r	531.	Оумеликус венерис	531.	Umbilicus veneris
XIX.	Беседа 19. Начинаетжеся ижем	506r	XX.	Зде начинается беседа 20, коя азбучным словом латинским и немецким именуется гое, а по руски иже		

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinis turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
	[...]	Индропипар. А по руски водяной перец	506r–v	532.	Индропипар ... водяной перец по руски	532.	Ydropiper
16v	533.	Иригус	507r–v	533.	Ирингоус ... а здес растет	533.	Yringus
	534.	Ипериком	507v–508r	534.	Ипериком	534.	Ypericon
	535.	Ингвириолис	508r–v	535.	Ингвириолис ... а по руски звезда или жабия трава	535.	Ynquirialis
	536.	Илсея	508v–509r	536.	Илсея	536.	Yacea
	537.	Изия. А по руски кукол	509v–510r	537.	Изия ... коуколь по руски	537.	Yssia
	538.	Иреос[...]	510r–511r	538.	Иреос	538.	Yreos
		Teksto nebuvo.			Teksto nebuvo, praleistas.		Yssopus
	XX.	Беседа 20. Начинаетьжеся землею	511r	XXI.	Зде начинается беседа 21 кая латинским и немецким азбучным словом именуется зедет, а по руски земля		
	539.	Зедвария. А по руски цетварь	511r–512r	539.	Зедвария ... цетварь по руски	539.	Zeduria
	540.	Зенсиварь	512r–v	540.	Зенсibarь ... по руски иньберь	540.	Zinciber
	541.	Зуя	513r–v	541.	Зоуя	541.	Zua
	542.	Зокорум. А по руски сахар	513v–514r	542.	Зокорум ... а по руски сахар	542.	Zucarum
			514v		Tušćias puslapis		

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>			<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v			
	Главы о бисерех. По азбучным же словам начинается Азом	515r		Зде начинается беседа о драгих каменех, сии речь о бисерех. Тако же и о иных многих каменех. Тако же и о металех. Такоже и о арсех. Или о меперех. Сии речь о меде обычной. И о красной, и о рудах, о златых, и о серебряных. И о железных. И о всех протчих таковых.	
I.		515r	I.	Беседа первая	
[...]	Адамас. А по руски алмаз	515r–516r	543.	Адамас ... алмаз по руски	543. Adamas
[...]	Агетес	516r–v	544.	Агатес	544. Agates
[...]	[...]лабантела	516v	545.	Алабантела	545. Alabandina
[...]	[...]лабастритес	517r–v	546.	Алабастритес	546. Alabasstrites
[...]	Аллекториус	517v–518r	547.	Аллекториус	547. Allectorius
[...]	Аллоумен. По роуски квасцы	518r–519r	548.	Аллумен ... квасцы	548. Allumen
[...]	Албестон	519r	549.	Албестон	549. Albesston
[...]	Аместистус	519r–v	550.	Аместитоус	550. Ametisstus
[...]	Андроманта	519v–520r	551.	Андродоманта	551. Androdamanta
552.	Антимониоум	520r–521r	552.	Антимониоум ... соурма по руски	552. Antimonium
553.	Аквиле	521r–v	553.	Аквиле	553. Aquile

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v			
554.	Аригентум. А по руски сребро	521v–522r	554. Арегинтум ... сребро по руски	554.	Argentum
555.	Аргентум вивум. А по роуски ртуть	522r–523r	555. Аргентум вивоум ... ртуть по руски	555.	Argentumuiuum
556.	Арсеникум. А по руски мышье зелие	523r–524r	556. Арсеникум ... мышье зелие по руски	556.	Arssenicum
557.	Арена. А по руски песок	524r–v	557. Арена ... а по руски песок	557.	Arena
558.	Аргилла. А по руски глина обычна	524v	558. Аргилла ... глина обычная по руски	558.	Argilla
559.	Аременус		Teksto nebuvo, praleistas.	559.	Armenus
560.	Азиюс	524v–525r	559. Азиюс	560.	Assius
561.	Асртион	525r	560. Астрион	561.	Asstrion
562.	Атраментум	525r–v	561. Атраментум	562.	Atramentum
563.	Аврикалкум	525v–526r	562. Аврикалком	563.	Auricalcum
564.	Аврум	526r–527v	563. Аврум ... золото по руски	564.	Aurum
II.	Начинаетжеся буками	527v	II. Зде начинается беседа вторая о каменех, оя латынским и немецким азбучным словом именуется бе, а по руски буки		
565.	Балагнус	527v–528r	564. Балагнус или берилаоус	565.	Balagius. Berilus
566.	Беликули-марини	528r	565. Беликули-марини	566.	Belliculi marini

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
	567. Безвар	528r–v	566. Безвар	567.	Bezaar
	568. Болоуко арменус. По руски земля	528v–529v	567. Болоуко арменус... арменская земля по руски	568.	Bolus armenus
	569. Боракс	529v–530r	568. Боракс	569.	Borax
	III. Начинаетжеся словом или каком	530r	III. Зде начинается беседа третья о каменех, коя латынским и немецким азбучным словом именуется се, а по руски како или слово		
	570. Каллозия	530r–v	569. Каллаика	570.	Callaica
17r	571. Калкс	530v–531r	570. Калкс ... извьсть по руски	571.	Calx
	572. Карбуклус. А по руски самоцветной камень	531v	571. Карбуиклус ... а по руски самоцветной камень	572.	Carbunculus
	573. Калефалеос	531v	572. Калефалеос	573.	Calefarios
	574. Селидониюс	531v–532r	573. Селидониюс	574.	Celidonium
	575. Солонитес	532r–v	574. Солонитес	575.	Celonites
	576. Серуза	532v–533r	575. Серуза	576.	Cerussa
	577. Кризоле сетооус	533r–v	576. Кризоле сетооус	577.	Crissolectrus
	578. Кризо прастус	533v	577. Кризопрастус	578.	Crissoprassus
	579. Кризолитус	534r	578. Кризолитус	579.	Crissolitus
	580. Кристаллоус. По руски хрусталь	534r	579. Кристаллоус ... хрустала по руски	580.	Cristallus
	581. Синнабарь. По роуски киновар	534r–v	580. Синнабар ... киноварь по руски	581.	Cinnabar

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinis turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
582.	Синис. А по руски пепел	534v–535r	581.	Синис ... пепел по руски	582.	Cinis	
583.	Караллоус. А по руски кралки	535r–536r	582.	Кораллус ... кральки по руски	583.	Corallus	
584.	Корниолоус	536r	583.	Корниолус	584.	Corneolus	
585.	Коисхолиум	536r	584.	Коисхолиум	585.	Conchilium	
586.	Кос. А по руски осла	536v	585.	Кос ... осла по руски	586.	Cos	
587.	Купрум. А по руски медь обычная	536v	586.	Коупрум ... медь обычная по руски	587.	Cuprum	
IV.	Начи нается добром	537r	IV.	Зде начинается беседа 4, коя начинается латынским и немецким азбучным словом де, а по руски добро			
588.	Драконитидес	537r	587.	Дроконитидес	588.	Draconitides	
589.	Демон	537r–v	588.	Демон	589.	Deimon	
590.	Дияходос	537v	589.	Диякодос	590.	Dyacodos	
V.	Начинается естью		V.	Зде начинается беседа 5, коя латынским и немецким азбучным словом именуется е, а по руски есть			
591.	Ермистион	538r	590.	Ермистион	591.	Exacontalitus	
592.	Ематидес	538r–v	591.	Ематидес	592.	Ematites	
593.	Екзаколитус	538v–539r	592.	Екзаколитус	593.	Exacolithus	
594.	Енидрос	539r–v	593.	Енидрос	594.	Enidros	

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
595.	Елитропия	539v	594. Елитропия	595.	Elitropia
596.	Епистите	539v–540r	595. Епиститес	596.	Episstites
597.	Есь оустус. По руски руда медная	540r	596. Есьоустум ... руда медная плавленная по руски	597.	Es usstum
VI.	Начинается фертом	540v	VI. Зде начинается беседа 6–я, коя латынским языком и немец- ким азбучным словом именуется ефь, а по руски ферт		
598.	Фалконоус	540v	597. Алконоус	598.	Falcanus
599.	Фарум. А по руски железо	540v	598. Фарум ... железо по руски	599.	Ferrum
VII.	Начинается глем или е	541r	VII. Зде начинается беседа 7–я, коя латынским и немецким аз- бучным словом именуется ге, а по руски глагол или е		
600.	Гагатес	541r	599. Гагатес	600.	Gagates
601.	Галактидес	541v	600. Галактидес	601.	Galactites
602.	Гранатус	541v–542r	601. Гранатус	602.	Granatus
603.	Гагакромеон	542r–v	602. Гага кромеон	603.	Gagacromeon
604.	Галасиес	542v	603. Геласиес	604.	Gelacies
605.	Гипсом	542v–543r	604. Гипсом	605.	Gipssum

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
		543r	VIII.	Зде начинается беседа 8–я, коя латынским и немецким азбучным словом именуется хос, а по руски заглагол, изахер.		
606.	Гигеа	543r	605.	Хирея	606.	Hyena
		543v	IX.	Зде начинается беседа 9–я, коя латынским и немецким азбучным словом именуется и, а по руски иже		
607.	Иасинтоус	543v–544r	606.	Иасинтус	607.	Iacintus
608.	Иаспис	544r	607.	Иаспис	608.	Iasspis
609.	Ирис	544v	608.	Ирис	609.	Iris
610.	Искоултас	544v–545r	609.	Искултас	610.	Isscultos
VIII.	Начинаетжеся каком	545r	X.	Зде начинается беседа 10–я, коя латынским и немецким азбучным словом именуется азбучным словом ⁶ ка. А по руски како.		
611.	Какобратес	545r–v	610.	Какобратес	611.	Kacabrates
612.	Скарабее	545v	611.	Карабе	612.	Karabe
IX.	Начинаетжеся людьми	545v	XI.	Зде начинается беседа 11, кая латынским и немецким азбучным словом именуется ель, а по руски люди, гагреалзе.		

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>					
	613.	Лазули	545v–546r	612.	Лазули	613.	Lazuli
	614.	Лактиоус	546r–v	613.	Лактиоусь	614.	Lacteus
17v	615.	Литоргириум. А по руски серебряные	546v–547r	614.	Литоргириум ... серебряной по руски	615.	Litargirum
	616.	Лихинис	547r–v	615.	Анхинис	616.	Lichinis
	617.	Лигуриоус	547v–548r	616.	Лигориюс	617.	Ligurius
	618.	Луне	548r	617.	Лоуне	618.	Lune
	X.	Начинаются мыслетми	548r	XII.	Зде начинается беседа 12, коя на- чинается латын- ским и немец- ким азбучным словом именуется ем. А по руски мыслете.		
	619.	Магнес. А по руски магнит	548r–v	618.	Магнес	619.	Magnes
	620.	Маргарито. А по руски жемчюг	548v–549r	619.	Маргарито ... жемчюг по руски	620.	Margarita
	621.	Магнезия	549r–v	620.	Магнезия	621.	Magnessia
	622.	Малха	549v	621.	Малха или гипсоум	622.	Malcha
	623.	Мрамор. По руски мрамор	549r–550r	622.	Мрамор ... а по руски мрамор	623.	Marmor
	624.	Мелохите	550r	623.	Мелохите	624.	Melochites
	625.	Менфитес	550r–v	624.	Менфитес	625.	Menphites
	626.	Медус	550v	625.	Медоус	626.	Medus
	627.	Могра	550v–551r	626.	Могра	627.	Mogra
	628.	Мумия	551r–552r	627.	Моумия	628.	Mumia

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
	XI. Начинается нашем	552r	XIII. Зде начинается беседа 13, кая латынским и немецким аз- бучным словом починается ен. А по руски наш.			
629.	Низус	552r	628. Низус	629.	Nissus	
630.	Нигрорум	552r–v	629. Нигрорум	630.	Nigrorum	
631.	Нитрум	552v– 553r	630. Нитрум	631.	Nitrum	
	XII. Начинается о	553r	XIV. Зде начинается беседа 14, кая латынским и немецким аз- бучным словом именуется о. А по руски о.			
632.	Онтаммиус	553r–v	631. Онтаммиус	362.	Obtalmius	
633.	Оникс	553v	632. Оникс	633.	Onix	
634.	Орфанус	553v– 554r	633. Орфоноус	634.	Orphanus	
635.	Опалус	554r	634. Ополоус	635.	Opalus	
636.	Оритес	554r–v	635. Оритес	636.	Orithes	
637.	Оспитес	554v	636. Оспитес	637.	Ophites	
638.	Осепие	554v– 555r	637. Осесепие	638.	Os ssepie	
	XIII. Начинается покоем	555r	XV. Зде начинается беседа 15, кая латынским и не- мецким азбуч- ным словом пе. А по руски п.			
639.	Полагийус	555r	638. Полагийус	639.	Palagius	
640.	Понтерус	555r–v	639. Понтерус	640.	Pantherus	

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>		
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>				
641.	Прассиус	555v	640.	Прассиус	641.	Prassius
642.	Перидониус	555v	641.	Перидонуюс	642.	Periodonius
643.	Перидес	555v–556r	642.	Пиридес	643.	Piritides
644.	Петролиум. По руски нефть	556r–v	643.	Петролиум ... нефть по руски	644.	Petroleum
645.	Пелнитес	556v	644.	Пеонитер	645.	Peanites
646.	Подорос	556v	645.	Подорос	646.	Podoros
647.	Прихиюс	557r	646.	Прихиюс	647.	Phrigius
648.	Пумекс	557r–v	647.	Поумекс	648.	Pumex
XIV.	Начинается како	557v	XVI.	Зде начинается беседа 16, коя латынским и немецким азбучным словом именуется сеоу, а по руски		
649.	Квадратус	557v	648.	Квидратус	649.	Quadratus
650.	Квиринус	558r	649.	Квиринус	650.	Quirinus
XV.	Начинается рцы	558r	XVII.	Зде начинается беседа 17, кая латынским и немецким азбучным словом именуется ар. А по руски рцы.		
651.	Рупиус	558r–v	650.	Роупиус	651.	Rubeus
XVI.	Начинается слово	558v	XVIII.	Зде начинается беседа 18, коя латынским и немецким азбучным словом именуется ес. А по руски се.		
652.	Софорус. А по руски яхонт	558v–559r	651.	Софорус ... а по руски яхонт	652.	Saphirus

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>			
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v					
	653.	Сардоус	559r	652.	Сардус	653.	Sardius
	654.	Сардонис	559r	653.	Ссардоних	654.	Sardonis
	655.	Самиоус	559v	654.	Самиоус, саркофагус	655.	Samius
	656.	Смарагдус. По руски смарага	559v– 560r	655.	Смарагдус ... смарага	656.	Smaragdus
	657.	Сагда	560r	656.	Сагда	657.	Sagda
18v	658.	Селелитес	560v	657.	Селелитес	658.	Silenites
	659.	Стеллариоус	560v	658.	Стеллариоус	659.	Stellarius
	660.	Спекуларис	561r	659.	Спекуларис	660.	Specularis
	661.	Систос	561r	660.	Систос	661.	Sisstos
	662.	Спонгия. А по руски губа грецкая	561r–v	661.	Спонгия мария ... по руски гоуба грецкая	662.	Spongia marina
	663.	Сардисис	561v– 562r	662.	Сардисис пориесте	663.	Sordicies parietis balnei
	664.	Силекс	562r	663.	Силекс ... а по руски кремень	664.	Silex
	665.	Сиксинус	562r–v	664.	Сиксиноус или соуксиноус	665.	Siccinus
	666.	Сал. А по руски соль	562v– 563v	665.	Сал ... соль по руски	666.	Sal
	667.	Салармониакум. А по руски нашатыри	563v– 564r	666.	Салармониакум ... нашатырь по руски	667.	Sal armoniacum
	668.	Салиема. А по руски бисер	564r	667.	Салиема ... а по руски соль соколя	668.	Sal gemma
	669.	Сольбидус	564r	668.	Сальбидус	669.	Sal indus
	670.	Салалкали	564v	669.	Салалкали	670.	Sal alkali
	671.	Соульффор	564v– 565r	670.	Соульффор ... сера горячая по руски	671.	Sulphur

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>				<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v</i>			
	XVII. Начинаясь твердо	565r	XIX. Где начинается беседа 19, коя латынским и немецким азбучным словом начинается те, а по руски твердо.		
672.	Трахиюс	565r–v	671. Трахиюс	672.	Trachius
673.	Тарторус	565v	672. Тарторус	673.	Tartarus
674.	Тарасигилата. По руски печатная земля	565v–566r	673. Тарасигилата ... печатная земля по руски	674.	Terrassigillata
675.	Тусия	566v	674. Тоусия ... а по руски тоутия	675.	Tucia
676.	Тегула	566v	675. Тоугула ... кирпичь по руски	676.	Tegula
677.	Топазион	567r	676. Топазион	677.	Topazion
678.	Тарихоис. А по руски береоза	567r–v	677. Тарихоис ... а по руски берсоза	678.	Torchois
	XVIII. Начинаясь ведами	567v	XX. Где начинается беседа 20, коя именуется латынским и немецким азбучным словом оу. А по руски ведеи.		
679.	Ворах	567v–568r	678. Ворах	679.	Uarach
680.	Веентакака	568r	679. Веентака оунио	680.	Uegentana
681.	Виридеерис. А по руски ярь	568r–569v	680. Вириде или ерис ... по руски ярь	681.	Uessice
682.	Визисе	569v	681. Визисе моларис	682.	Uiride eris
683.	Виктри. А по руски купорос	569v–	682. Виктри оуолум ... и по руски коупорос. Ве pabaigos.	683.	Uitriolum

<i>Sveikatos sodo vertimo Vilniaus nuorašas, LMAVB RS F22–25</i>					<i>Gart der Gesundheit, 1492</i>	
Abėcėlinė turinio rodyklė, lap. 11v–18r		<i>Vilniaus nuorašo</i> pagrindinis tekstas, lap. 29r–570v				
684.	Витрум			Defektas, trūksta 683–687 dalių (bent 4 objektų).	684.	Uitrum
XIX.	Начинаетжеся ижем					
685.	Ирис				685.	Yris
XX.	Начинаетжеся землею					
686.	Земемел лазоури				686.	Zimemellazuri
687.	Зизая				687.	Zissaa
688.	Зингнитес					
			570r–v	Teksto apie urinas fragmentas		